

**23.-26.
RUJNA
2026.
ŠIROKI
BRIJEG**

Kralj holivudskih blockbustera privremeno je napustio daleku Pandoru kako bi kao izvršni producent podržao dokumentarac "Postoji drugi put", koji u Širokom Brijegu traži svoj put do festivalskih nagrada. Baš kao što u svom kulturnom filmskom svemiru zagovara suosjećanje i suživot s prirodom,

James Cameron

ovim snažnim projektom podsjeća da se istinski mir i čovječnost kriju u dijalogu umjesto u vječnim sukobima. Dok s nestrpljenjem čekamo nove vizualne spektakle, Mediteran Film Festival nam donosi njegovu autorsku poruku – da "drugi put" na našem planetu ne samo da postoji, nego ga moramo sami odabrati.

32 filma, 6 programa, 26 zemalja zastupljena kroz produkcije i koprodukcije, 3 festivalska partyja

27.

MEDITERRAN FILMFESTIVAL

Kino Borak i Kino pod zvijezdama

MFF donosi filmove, glazbu i *kino pod zvijezdama*

Od 23. do 26. rujna Široki Brijeg ponovno će biti grad filma, ovoga puta više nego ikada prije

Dvadeset i sedmi Mediteran Film Festival donosi četrnaest dana filmove, glazbe, noćnog života i gužve zbog koje Široki Brijeg krajem rujna postaje nezaobilazna filmska stanica. Festival se odavno pretvorio u ultimativni hercegovački kulturni događaj – mjesto na kojem se gledaju veliki dokumentarci, susreću filmaši iz cijeloga Mediterana, sklapaju prijateljstva i prepričavaju festivalske noći. Ove godine MFF ide još korak dalje: u obnovljenu kinodvoranu, na gradski plato i dublje u život grada.

Novi festival dočekujemo u obnovljenoj kinodvorani, koja pruža pravi filmski ugođaj i uvjete kakve zaslužuju i autori i publika. Preuređen prostor, nova oprema i nagib gledališta, koji omogućuje nesmetano gledanje filma iz svakog reda, potpuno će promijeniti iskustvo festivalskih projekcija. Nakon godina u kojima smo festival gradili ponajprije snagom programa, entuzijazmom i vjernošću publike, dobili smo dvoranu u kojoj se film može gledati onako kako treba – na još većem platnu, koncentrirano i bez prepreka.

Novost je i termin održavanja. Festival smo pomaknuli dva tjedna unaprijed, u toplije rujanske dane, kako bismo još snažnije povezali filmske projekcije s događanjima na otvorenom i omogućili da festivalska atmosfera zahvati cijeli grad. Upravo zato ove ćemo godine, prvi

put u povijesti Širokog Brijega, filmove prikazivati i na platou ispred robne kuće. Taj će prepoznatljivi gradski prostor dvije večeri, u četvrtak i petak, postati kino pod otvorenim nebom, dostupno svima – i redovitoj festivalskoj publici, ali i ljudima koji prije nisu bili na nekoj od naših projekcija.

Želja nam je da 27. Mediteran Film Festival ne živi samo u kinodvorani nego na ulicama, trgovima, terasama i u svakom kutku grada. Tijekom festivalskih dana bit će produženo radno vrijeme ugostiteljskih objekata, a uz filmski program pripremili smo i niz glazbenih večeri, druženja i drugih zabavnih sadržaja.

Mediteran Film Festival rastao je zajedno sa Širokim Brijegom, oslanjajući se na publiku koja mu je svih ovih godina ostala vjerna. Upravo zato ovogodišnje izdanje nije samo još jedan broj u dugoj festivalskoj povijesti. Obnovljena kinodvorana, raniji termin, projekcije na otvorenom u središtu grada i bogat popratni program znakovi su festivala koji se mijenja, širi i otvara novoj publici, a pritom ostaje vjeran onome zbog čega je nastao – dobrom filmu, autorima koji imaju što reći i publici koja zna slušati i gledati. Od 23. do 26. rujna Široki Brijeg ponovno će biti grad filma. Ovoga puta više nego ikada prije.

Devet filmskih autoriteta nagrađuje filmove

ŽIRI ZA GRAND PRIX

Žiri čine nagrađivana sarajevska glumica i predsjednica Udruženja filmskih radnika BiH Alena Džebo, njemački filmski i medijski teoretičar Johannes Pause te jedan od najuspješnijih hrvatskih redatelja Vinko Brešan. Njihova različita iskustva – od glume i inkluzivne dramske pedagogije, preko filmske teorije i političke estetike do režije velikih kinohitova – odlučit će o najboljem dugometražnom dokumentarcu.

ŽIRI ZA BEST SHORT

O najboljem kratkometražnom dokumentarnom filmu odlučuju mostarski glumac, producent i scenarist Miro Barnjak, nagrađivani slovenski dokumentarist Siniša Gačić te istaknuti hercegovački književnik Almin Kaplan. Trojica autora u žiri donose iskustvo kazališta i filma, dokumentarističke režije te književnosti snažno ukorijenjene u hercegovački zavičaj i poslijeratnu svakodnevicu.

ŽIRI ZA BEST CAMERA

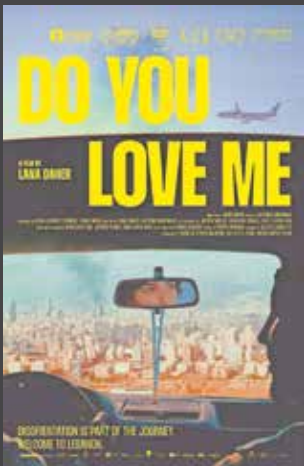
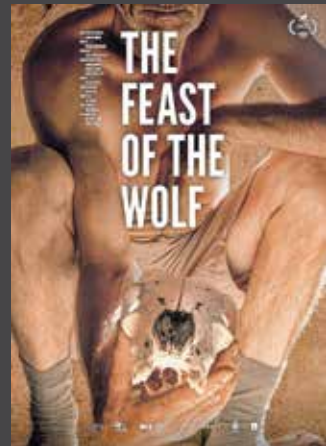
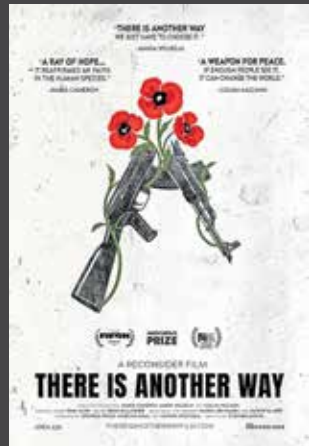
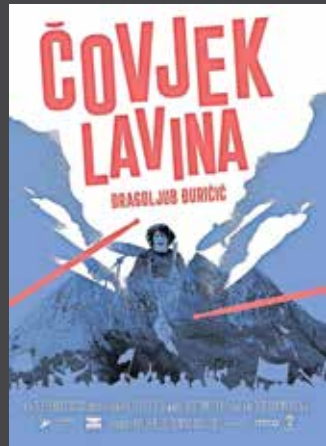

O nagradi za najbolju kameru odlučuju direktori fotografije Erol Zubčević i Eldar Emrić te širokobriješki snimatelj Antoni Čorić. Riječ je o trojici iskusnih filmskih i televizijskih profesionalaca čije karijere obuhvaćaju nagrađivane igrane i dokumentarne filmove, međunarodno televizijsko izvještavanje te desetljeća praktičnog rada iza kamere.

U četiri festivalska dana gledamo 32 vrhunska filma: dokumentarce koji su osvajali najveće svjetske nagrade, igrane, dječje, filmove domaćih autora

Velike svjetske teme ispričane kroz intimne ljudske sudbine

Dugometražni dokumentarci

Konkurencija dugometražni dokumentarci

ČAK I AKO SMO OTOCI

režija: Cristina Rodríguez Paz
zemlja: Španjolska
trajanje: 79 min
Filmska redateljica u krizi kreće u potragu za posljednjim svjetioničarkama. Putovanje zemljom prerasta u unutarnje putovanje i odu načinu života koji nestaje.

ČOVJEK LAVINA

režija: Slobodanka Radun
zemlja: Crna Gora, Sjeverna Makedonija
trajanje: 83 min
Žestok portret Dragoljuba Duričića, jednog od najboljih bubnjara s ovih prostora. Film ga prati od YU grupe, Leb i sola i Kerbera do suradnji sa Zdravkom Čolićem i Balaševićem.

POSTOJI DRUGI PUT

režija: Stephen Apkon
zemlja: SAD, Švicarska, Izrael, Palestina
trajanje: 67 min
Film prati pokret Borci za mir sastavljen od Izraelaca i Palestinaca, nakon Hamasova masakra 7. listopada i razaranja Gaze. Film je producirao James Cameron.

VUČJA GOZBA

režija: Jadran Boban
zemlja: Hrvatska, Srbija
trajanje: 84 min
U planinama iznad turističkih odredišta među lokalcima se širi priča da EU i Vlada potajno dovode vukove kako bi ih otjerali i napravili mjesta za vjetroparkove.

VOLIŠ LI ME

režija: Lana Daher
zemlja: Francuska, Libanon, Njemačka, Katar
trajanje: 75 min
Razigrano putovanje kroz libanonsku audiovizualnu memoriju, sastavljeno od arhivskih snimaka. To je ljubavno pismo Bejrutu koje obuhvaća 70 godina filmske, televizijske i kućne videoprodukcije.

PLANINA

režija: Biljana Tutorov, Petar Glomazić
zemlja: Srbija, Francuska, Crna Gora, Slovenija, Hrvatska
trajanje: 105 min
U udaljenim predjelima crnogorske visoravni Sinjajevina, Gara i njezina kći Nada bave se stočarstvom. Ali njihov krhki svijet dolazi u opasnost...

LISICA POD RUŽIČASTIM MJESECOM

režija: Mehrdad Oskoue, Soraya Akhlaghi
zemlja: Iran, Francuska, UK, SAD, Danska
trajanje: 77 min
16-godišnja Soraya udana je za nasilnog muža i odlučila je zagospodariti vlastitom budućnošću. Ova kiparica i ilustratorica već pet godina pokušava pobjeći iz Irana i pridružiti se majci u Europi.

CHE GUEVARA: POSLJEDNJI DRUGOVI

režija: Christophe Dimitri Réveille
zemlja: Francuska
trajanje: 97 min
Šezdeset godina nakon Cheove smrti, njegovi preživjeli suborci donose impresivnu priču o tome kako su preživjeli, iako su ih lovili CIA i gotovo sve vojske južnoameričkih država.

BALKANSKI KAUBOI

režija: Dragana Jurišić
zemlja: Irska, Hrvatska
trajanje: 93 min
U Bijeljini nekad je živio Harry Jackson, amaterski redatelj vesterna, a redateljica uz pomoć lokalnog stanovništva odlučuje rekonstruirati jedan od njegovih glasovitih filmova.

Konkurencija kratki dokumentarci

SUNDAY

režija: Giulio Toninelli
zemlja: Italija
trajanje: 15 min.
Sunday je 14-godišnja djevojčica s invaliditetom koja živi u ruralnom kraju. Premda je drugi smatraju čudnom, ona se na to ne obazuje.

SJETNI DANI

režija: Javier Lerín
zemlja: Španjolska
trajanje: 20 min.
Julia je cijeli život radila kao frizerka, a sada joj je najveći san brinuti se o unuku.

POLIFEM

režija: Ilaria Di Carlo
zemlja: Njemačka, Italija
trajanje: 10 min.
Inspiriran mitom o Polifemu, film se oslanja na simboliku crvene boje jalovine boksita kao metaforu za ranu i ljudsku prijetnju.

DELTA

režija: Jesús Almdendro
zemlja: Španjolska
trajanje: 13 min.
Putovanje u potrazi za samim sobom.

OSTAVLJEN

režija: Yannis Karpouzis
zemlja: Grčka
trajanje: 12 min.
Nefeli, mlada grčka aktivistica, stvara dirljiv filmski dnevnik kako bi se oprostila od svoje posljednje veze.

SNOVI O BOLJOJ PROŠLOSTI

režija: Albert Kuhn
zemlja: Nizozemska, Španjolska
trajanje: 21 min.
Fotografija, tiho naslijeđe moći i ideološke bitke koje odzvanjaju kroz generacije. Pretražujući fragmente prošlosti, naziremo dijelice onoga što biramo ne vidjeti, što se provuče kroz pukotine naše svijesti.

BAISANOS

režija: Andrés Khamis Giacoman, Francisca Khamis Giacoman
zemlja: Čile, Španjolska, Palestina
trajanje: 14 min.
Kroz intiman prikaz aktivnosti navijačke skupine Club Deportivo Palestino, Baisanos gradi dijalog između dvaju pripovjedača koji predstavljaju Čile i Palestinu.

ZNAKOVI IZ DUBINE

režija: Maude Vuillez
zemlja: Francuska
trajanje: 22 min.
Odrastanje gluhih u svijetu onih koji čuju, razmišljanje o vlastitom identitetu tijekom djetinjstva, bez da gluhoću doživljavaš kao problem.

LAVANDA

režija: Mateja Raičković
zemlja: Crna Gora, Bosna i Hercegovina, Mađarska
trajanje: 18 min.
Lavanda je intimni dokumentarni film koji prati redateljicu Mateju Raičković na putovanju iscjeljenja i ponovnog preuzimanja vlastitog identiteta.

MEDO U ŠPARUGAMA

režija: Ivan Grgur
zemlja: Hrvatska
trajanje: 18 min.
U uspavanom gradiću Umagu nesvakidašnje pojavljivanje medvjeda usred sezone divljih šparoga izaziva medijsko ludilo, dijeleći zajednicu na skeptike i ljude koji vjeruju da medvjed stvarno postoji.

U fokusu

TRIJAŽA

režija: Violeta Garcia Escobar
zemlja: Španjolska
trajanje: 19 min.
U mirnom okruženju seoske kuće na Mallorci, skupina žena okuplja se kako bi podijelila iskustvo koje je teško imenovati: prolazak kroz hitni bolnički prijem nakon seksualnog napada.

SWAKODNEVNICA U GAZI

režija: Omar Rammal
zemlja: Italija, Palestina
trajanje: 16 min.
Intiman portret života u Pojasu Gaze kroz svakodnevnu borbu obitelji Farra i Wafe, žene koja se brine o ranjivoj djeci. Bez naracije, film bilježi dostojanstvo i otpornost u suočavanju s nemogućim izazovima.

ZAMRZIVAČ

režija: Raúl de la Fuente Calle, Amaia Remirez
zemlja: Španjolska
trajanje: 20 min.
Na opustošenim područjima rudarskih iskopa u regiji Madre de Dios, na jugoistoku peruanske Amazone, djevojčica uspijeva pobjeći mafiji koja ju drži zatočenu.

BOJE NAZARA

režija: Fatih Diren
zemlja: Turska, Kosovo
trajanje: 17 min.
Boje nazara prati tradicionalni ritual oslikavanja lica mladenke u bošnjačkoj zajednici sela Planjane, u podnožju Šar-planine na Kosovu.

10 METARA IZNAD

režija: Irene Baqué
zemlja: Španjolska
trajanje: 11 min.
Naoružan vojskom strojeva, Manolo se upušta u titanski zadatak: prekopati vlastitu prošlost uništenu vulkanom na La Palmi.

KUPAM SE, VOLI VAS TATA

režija: Izidor Bistrovic
zemlja: Hrvatska
trajanje: 17 min.
Šesteročlana obitelj odlazi na plažu u Savudriji na kojoj se prije sedam godina utopio njihov otac. Djeci, sada u dobi od 15 do 28 godina, i njihovoj majci to je prvi put da su nakon tog događaja svi zajedno otišli na more.

POSLEDNJI KAUBOI U HOLLYWOODU

režija: Jordi Nadal Perelló
zemlja: Španjolska
trajanje: 20 min.
Priča o Joanu Ribotu, mladom Majorčaninu koji se 1960-ih probio do samog srca Hollywooda, zahvaljujući radu s Johnom Wayneom.

NAJLJEPŠI ČOVJEK NA SVIJETU

režija: Paolo Balguera
zemlja: Italija
trajanje: 18 min.
Koristeći 25 fotografija, nećak rekonstruira životnu priču Michelea, ujaka kojeg je izgubio zbog AIDS-a i heroína.

MAL DE MADRE

režija: Irene Baqué
zemlja: Španjolska
trajanje: 22 min.
Lita se još od djetinjstva boji guštera. Tijekom proslave Tijelova, dok je baka odijeva, Lita otkriva korijene svoga straha.

Filmovi domaćih autora

SLJEDI ME SRCEM

režija: Zdenko Jurilj
zemlja: BiH
trajanje: 70 min.
Film donosi intiman i sveobuhvatan uvid u život, neumornu misiju i neizbrisiv trag koji je fra Slavko Barbarić ostavio u Međugorju i diljem svijeta.

Off program

KOKE

režija: Igor Jelinović
uloge: Snježana Sinovčić Šiškov, Aleksandra Janković, Šimun Šitu, Stojan Matavulj, Leon Lučev
zemlja: Hrvatska, Srbija
trajanje: 97 min.
Tonina je brižna i prodorna vlasnica računovodstvene tvrtke u kojoj zapošljava supruga i kćer. Uz sve svoje obveze, Tonina brine i o dementnoj i nepokretnoj majci. Njezina mlada sestra Tajana i njezina obitelj imaju mnogo opušteniji i manje ambiciozan pristup životu. Dvije se sestre sukobljavaju kada Tonina potajno otkupi dio njihove obiteljske kuće na otoku od rođakinje Željke.

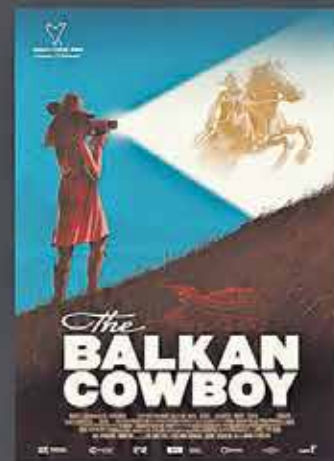
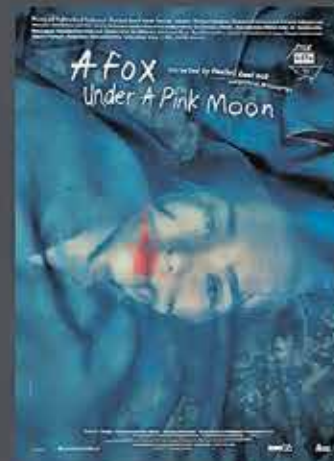
VJESNIK – POSLJEDNJE IZDANJE

režija: Dražen Klarić
zemlja: Hrvatska
trajanje: 55 min.
Priča o padu novinarskog diva, jednoj zgradi i društvu koje se promijenilo iz temelja. Ovaj dokumentarni film nadilazi okvire klasične kronike o gašenju jednog legendarnog medija. To je duboka, emotivna i analitička priča o jednom vremenu, dvjema državama i dvama posve različitim političkim uređenjima.

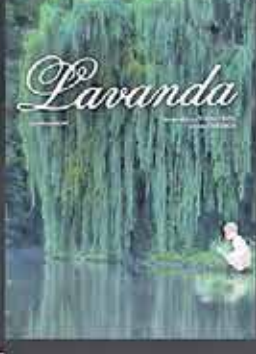
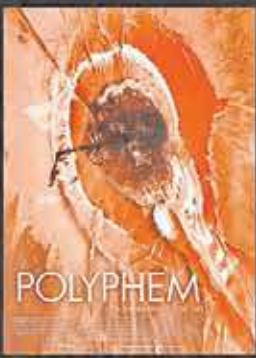
MFF Fora

PTICA TRKAČICA: KOJOT PROTIV SUSTAVA

režija: Dave Green
zemlja: SAD
trajanje: 103 min.
Nakon desetljeća katastrofa u kojima ACME-ovi proizvodi uništavaju njegove planove da uhvati Pticu Trkačicu, Wile E- Kojot odlučuje uzvratiti pravnom bitkom u kojoj želi dokazati kako su ACME proizvodi opasni i neispravni.

Kratki dokumentarci

razgovarala Katarina Marijanović

Spektakularni dokumentarac “Planina” Biljana Tutorov i Petra Glomazića večeras otvara 27. Mediteran Film Festival. Sniman više od sedam godina na crnogorskoj Sinjajevini, film kroz odnos majke i kćeri progovara o obrani planine i tradicionalnog načina života, ali i o ljubavi, nasilju i patrijarhatu. Svjetsku premijeru imao je na Sundanceu, jednom od najvažnijih svjetskih filmskih festivala, koji je utemeljio Robert Redford, gdje je i pobijedio.

Kada ste prvi put došli na Sinjajevinu, što vas je privuklo toj planini?

Biljana Tutorov: Prvi put sam na Sinjajevinu došla otprilike godinu dana prije odluke da se taj prostor koristi u vojne svrhe. Petar me odveo onamo jer se pomalo bojim visine, a volim planine. Sinjajevina je visoravan na oko 2000 metara nadmorske visine i njezin mi je krajolik odmah bio iznimno inspirativan i likovno zanimljiv. U njemu sam prepoznavala elemente mnogih filmova i slika iz povijesti umjetnosti koji su mi bliski – od špageti-vesterna i pustolovnih filmova do iranskog filma, ali i krajolika starih majstora europskog slikarstva. To svjetlo i prostranstvo djelovali su poput pozornice na kojoj se tek treba nešto dogoditi.

Petar Glomazić: Za mene ta priča počinje mnogo ranije, još u djetinjstvu. Moja obitelj bila je povezana s katunskim životom na sjeveru Crne Gore, a kao dječak ljeta sam provodio čuvajući ovce. Tada mi se to činilo kao obveza, ali sam tako razvio golemu ljubav prema tom prostoru. Kasnije sam shvatio da me u planinarenju i alpinizmu zapravo nikada nije toliko zanimalo sport koliko ljudi koje sam susretao u tim predjelima. Kada smo 2017. godine saznali da bi Sinjajevina mogla postati vojni poligon, uključili smo se u borbu lokalne zajednice za njezinu zaštitu. Istodobno je rasla i želja da snimimo film o tom prostoru i ljudima koji ondje žive.

Kada ste upoznali Garu i Nadu, jeste li odmah znali da će upravo njih dvije biti u središtu priče?

Biljana Tutorov: Kada smo ih upoznali, nismo znali njihovu osobnu priču, ali odmah nam je bilo jasno da imaju što reći. Bile su iznimno karizmatične, a njihov poseban odnos bio je uočljiv i bez mnogo riječi. Gara je osobito hrabra žena. Dok su se mnogi bojali mogućih posljedica i reakcija vlasti, ona je otvoreno govorila što misli. Svremenom smo shvatili da se njihove osobne priče vrlo snažno preklapaju s onime što se događalo u društvu.

Film ste snimali sedam godina. U jednom ste trenutku prestali biti samo filmska ekipa i postali dio njihova života.

Biljana Tutorov i Petar Glomazić, autori impresivne “Planine”, filma koji je pomeo nagrade na velikim svjetskim festivalima, a večeras otvara 27. Mediteran Film Festival

Film smo snimali sedam godina i stvorili feminističku western-operu

BILJANA TUTOROV I PETAR GLOMAZIĆ: Bilo nam je jako važno izbjeći ono što se često očekuje od filmova s Balkana – prikazivanje ljudi isključivo kao patnika i žrtava ili stvaranje egzotizirane slike regije

Petar Glomazić: To se dogodilo vrlo prirodno. Od početka su znale da smo ondje i da snimamo planinu, a naš angažman u borbi za njezinu zaštitu potpuno se podudarao s njihovim nastojanjima. Tijekom godina razvili su se povjerenje i prijateljstvo. Postali smo dio njihove obitelji, provodili mnogo vremena s njima i upravo nam se kroz taj odnos počela otkrivati njihova osobna priča. Nismo je tražili niti smo intervjuirali protagoniste s namjerom da nešto iz njih izvučemo. Priča se jednostavno otkrivala pred nama.

Gara vas je na neki način sama “odabrala”?

Biljana Tutorov: Da. Gara je vrlo mudra i shvatila je da proces snimanja može biti oslobađajući i osnažujući za Nadu. Imala je snažnu potrebu podijeliti svoju priču, ne samo zbog sebe nego i zbog drugih žena koje bi se mogle naći u sličnoj situaciji. U početku smo radili sa širom zajednicom, ali njih su se dvije postupno izdvajale. Bio je to prirodan proces.

Film ste opisali kao feminističku western operu, dok je patrijarhat njegov nevidljivi protagonist. Zašto ste odlučili da ga ne objašnjavate izravno?

Biljana Tutorov: Feministički western – ima nešto u tome: prostranstvo, Gara na konju, način na koji kamera povezuje široke

krajolike i krupne kadrove. Kada govorimo o operi, više mislimo na način na koji je priča strukturirana. Od početka smo željeli da planina postane lik u filmu, a ne samo scenografija. Ona je svojevrsna svjedokinja njihove priče, poput zbora u grčkoj drami njihovih života. Tako smo je počeli i promatrati. Film je feministički jer je i sama priča feministička. U trenutku kada se diljem svijeta ponovno zahuktala militarizacija, počeli smo razmišljati o tome bi li žene možda odabrale drukčiju sudbinu planeta. Tu se otvorilo i pitanje nasilja nad ženama, kao i zastravajućeg broja femicida, ne samo u Crnoj Gori nego diljem svijeta. Zanimala nas je moguća veza između tih tema. Istodobno, nismo željeli davati prostor ljudima i ideologijama koji ga već imaju.

Katuni su tradicionalno mjesta u kojima dominantno žive žene?

Petar Glomazić: Muškarci dolaze povremeno pomoći i donijeti ono što je potrebno, ali žene ondje žive u svojim zajednicama, provode vrijeme i razgovaraju jedna s drugom. Drugi, možda još važniji razlog jest činjenica da su žene u našim patrijarhalnim društvima i ratničkim povijestima nepravedno zanemarene i isključene iz kolektivnog sjećanja. U našoj epskoj poeziji i brojnim pripovijestima dominiraju muški junaci, kao da žena gotovo nije ni

budu upravo ono što jesu.

Film otvara bolne teme. Kako ste pronašli granicu između autentičnog prikaza njihova života i opasnosti da njihova bol postane filmski spektakl?

Biljana Tutorov: Bili smo vrlo osjetljivi prema tome. U početku smo čak razmišljali o tome da se uopće ne bavimo njihovom intimnom pričom. Gara nas je ohrabrila i jasno rekla da o tome želi govoriti zbog drugih žena.

Petar Glomazić: Meni je to bilo osobito važno jer dolazim iz Crne Gore i znam koliko je ta tema u našim kulturama još uvijek opterećena sramom. Često se događa da netko postane žrtva dvaput – najprije doživi nasilje, a zatim ga se tjera da se zbog toga srami.

Biljana Tutorov: Zato smo odlučili pustiti da se slojevi te priče otvaraju sami, bez podcrtavanja emocija. Koristili smo samo one elemente koji su bili nužni da priča dopre do gledatelja. Čak smo i s glazbom bili vrlo oprezni. Ona ima važnu ulogu u filmu i postaje dio lika planine, ali nikada ne služi manipuliranju emocijama gledatelja. Taj etički odnos prema protagonisticama, ali i prema široj zajednici, vodio nas je kroz cijeli proces. Stalno smo se preispitivali gdje se nalazimo, kako pristupamo priči i jesmo li na pravom mjestu.

Kako su Gara i Nada reagirale kada su prvi put pogledale film?

Biljana Tutorov: Prije svjetske premijere pogledale su ga u kinu i bile su jako dirnute. Gara nam je rekla: “Ne mogu vjerovati kako ste uspjeli cijeli moj život staviti u dva sata.” Bilo joj je osobito važno vidjeti svoj život na velikom platnu.

Petar Glomazić: Nadu je posebno dirnula prisutnost ljudi kojih više nema. Neki likovi nisu fizički prisutni u filmu, ali kroz sjećanja i ono što znače protagonisticama postaju vrlo stvarno prisutni. Na taj smo način željeli pokazati da planina nije samo prostor nego i živi svjedok svega što se događalo tim ženama i naštažima prije njih.

“Planina” je osvojila Veliku nagradu žirija na Sundanceu, a nagrađena je i Srcem Sarajeva. Je li vas iznenadilo koliko je ta lokalna priča snažno odjeknula među publikom diljem svijeta?

Biljana Tutorov: Jest. Tijekom produkcije imali smo veliku podršku u regiji, a zatim i u Europi i Americi. Bila je to velika regionalna koprodukcija Srbije, Crne Gore, Francuske, Slovenije i Hrvatske, a podršku smo dobili i od fondova i institucija s ovih prostora. Istodobno smo, radeći na filmu, postupno počeli shvaćati da priča može snažno odjeknuti i među različitim publikama diljem svijeta. Svaki put kada film gledamo s novom publikom, otkrijemo neki novi sloj. Mislim da je razlog u tome što su teme kojima se bavimo, nažalost, univerzalne. Bilo nam je jako važno izbjeći ono što se često očekuje od filmova s Balkana – prikazivanje ljudi isključivo kao patnika i žrtava ili stvaranje egzotizirane slike regije. Željeli smo da Gara i Nada

REDATELJ SUPERUSPJEŠNIH FILMOVA “KAKO JE POČEO RAT NA MOM OTOKU”, “MARŠAL” I SVEČENIKOVA DJECA” VINKO BREŠAN ČLAN JE ŽIRIJA NA MFF-U

Stvarnost nas je sustigla u svojem apsurdnu: na premijeri “Koja je ovo država” imao sam dojam da gledam dokumentarac

razgovarala Katarina Marijanović

Vinko Brešan jedan je od autora čiji su filmovi odavno nadišli kino dvorane – “Kako je počeo rat na mom otoku”, “Maršal” i “Svećenikova djeca” postali su dio domaće filmske memorije. Gotovo dva desetljeća nakon prvog dolaska u žiri Mediteran Film Festivala vraća se u široki Brijeg, gdje će ove godine odlučivati o najboljem filmu 27. MFF-a.

U žiriju Mediteran Film Festivala bili ste još 2007. godine, a sada se vraćate nakon gotovo dva desetljeća. Što vam je ostalo u sjećanju s tog festivala?

Moram priznati, ne sjećam se filmova iz 2007., osim dojma da su bili dobri. Sjećam se dobre atmosfere na festivalu. Dvadeset godina je dug period, a i ja sam dvadeset godina stariji. Dobro je da se uopće sjećam.

Jeste li već uspjeli pogledati filmove iz ovogodišnje konkurencije? Što danas tražite u filmu kada sjednete u festivalski žiri – priču, autorski rukopis, emociju, hrabrost ili nešto sasvim drugo?

Neke filmove sam pogledao, neke još nisam. Ovdje se dodjeljuje nagrada za najbolji film, a najbolji film je emocionalna kategorija. To je onaj film koji vam dotakne srce i o kojem ćete još dugo razmišljati. Tehnički aspekti su mi najmanje bitni. Pravu emociju donosi sve što ste naveli, uz još neku iracionalnost koja je nepredvidljiva.

Vaši filmovi poput “Kako je počeo rat na mom otoku” i “Maršal” postali su dio svojevrsne kolektivne memorije, a njihove replike ljudi i danas citiraju. Čemu se danas najviše treba “rugati” i postoje li teme kojima se više ne usudimo smijati?

“Rugati” je možda ružna riječ, ali nije netočna. Ako se bavimo komedijom ili imamo određen humorni diskurs u filmu, trebamo ismijavati ljudske mane. Ne ismijavamo ni ljude ni teme, već ljudske mane. Ako tako gledamo, ne bi trebale postojati teme kojima se ne možemo smijati. Nažalost, do cenzure dolazi kada pojedinci na vlasti te ljudske mane

DRUGI PUTA DOLAZIM U ŽIRI MEDITERAN FILM FESTIVALA, moram priznati, ne sjećam se filmova iz 2007., osim dojma da su bili dobri. Ali sjećam se dobre atmosfere na festivalu, dobro je da se uopće sjećam, dvadeset je godina puno

prepoznaju u sebi ili u sustavu koji vode. Ili kada različite grupe žele političku moć pa se pobune protiv ismijavanja ljudskih mana na filmu, nadajući se da će tako tu političku moć i steći.

Imate li danas osjećaj da je stvarnost postala toliko apsurdna da ju je teško nadmašiti filmom?

Scenarij mog posljednjeg igranog filma “Koja je ovo drža-

va” napisao je Mate Matišić. Dok smo pisali scenarij, smišljali smo apsurde koji bi se mogli dogoditi u Hrvatskoj. Trudili smo se pretjerati u svakom motivu, u svakom apsurd, jer smo smatrali da se pretjerivanjem može doći do istine o svima nama. No od napisanog scenarija do premijere ipak prođe nekoliko godina pa nam se dogodilo da nas je stvarnost sustigla u svom apsurd. Na premijeri “Koja je ovo država” imao sam dojam da gledam dokumentarni film.

Je li vam se ikada dogodilo da vam stvarnost “ukrade” ideju – da se nešto što ste zamislili kao filmsku satiru u stvarnosti dogodi na još nevjerojatniji način?

Ne bih volio da se ustanovi kako je neki svećenik zbog filma “Svećenikova djeca” počeo bušiti kondome zbog povećanja nataliteta. Nadam se da stvarnost neće “krasti” moje ideje.

Odlaskom Zrinka Ogreste hrvatski film ostao je bez jednog od svojih važnih autora. S njim ste dijelili profesionalni filmski put. Što je bilo posebno u vremenu u kojem ste zajedno stvarali i što je iz tog vremena ostalo do danas?

Zrinko i ja započeli smo svoje priče u Jugoslaviji, nastavili ih u 90-ima i na kraju u 21. stoljeću. Obojica smo prošli kroz jako puno promjena, i na gore i na bolje. Vjerujem da smo obojica, premda vrlo različitih poetika, razumjeli što je dugometražni igrani film, koji su njegovi zadaci i što se od njega očekuje. Upravo smo s tom sviješću radili filmove i iz tog kuta često razgovarali o filmovima koje smo gledali. Fali mi Zrinko jer vjerujem da je razumio mene i da sam ja razumio njega. I nemojmo zanemariti činjenicu da je Zrinko Ogresta bio jedan od rijetkih aktivnih redatelja koji iza sebe ima filmski opus. O opusu možemo govoriti kada redatelj ima šest ili više filmova. Danas je hrvatski film često debitantski ili s autorima koji imaju dva, najviše tri filma. To može biti veliki problem.

Kao redatelj vjerojatno filmove gledate drugačije od većine publike. Koji vas je film u posljednje vrijeme iskreno oduševio?

Ako je film dobar, gledam ga kao i publika. Kad me “uhvati” priča filma, više ne mogu gledati film kao profesionalac, već ga gledam kao običan gledatelj. Zanima me kamo će ta priča otići i kako će završiti. Zadnji takav film koji sam gledao je “Minotaur” Zvinginceva.

Sjajan film u kojem me uhvatila priča i uvukla me u Hrvatsku danas. Više sam naučio o Rusiji nego da sam pročitao stotine članaka jer se taj film bavi emocijama ljudi koji su se našli u Rusiji u ovom trenutku.

27. MEDITERAN FILM FESTIVAL / ŠIROKI BRIJEG / 23.–26. RUJNA 2026.

Večernji list

STELLA ARTOIS

HBO max

UniCredit Bank

Hotel Park

CMC TV

CROATIA RECORDS

HTERONET

vecernji.ba

POLIKLINIKA CENTRAL

GURMAN RESTAURANT • PIZZERIA

RTV HB

JABUKA.TV

hijasak.info

UDRUGA VINCIGORANA I VINKA

HRVATSKI KULTURNI DOM

R3V

JABUKA.TV

hijasak.info

hijasak.info

hijasak.info

hijasak.info

hijasak.info

GRAD ŠIROKI BRIJEG • FONDACIJA ZA KINEMATOGRAFIJU SARAJEVO • MINISTARSTVO CIVILNIH POSLOVA BIH • FEDERALNO MINISTARSTVO KULTURE I ŠPORTA • MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, ZNANOSTI, KULTURE I ŠPORTA ŽUPANIJE ZAPADNOHERCEGOVAČKE • SREDIŠNJI DRŽAVNI URED ZA HRVATE IZVAN REPUBLIKE HRVATSKE • URED ZA EUROPSKE INTEGRACIJE ŽUPANIJE ZAPADNOHERCEGOVAČKE

Od Cannesa i Berlina do pobjednika Sundancea, publika će vidjeti prave filmske bisere

MFF

Tomislav Topić: "Volim raditi biografske dokumentarce, pa sam trenutačno u predprodukciji dva filma. Jedan je o arheologu i konzervatoru Đuri Basleru, a drugi o Josipu Sliškoviću, pioniru radijske i televizijske tehnike u Austriji, ali i šire"

Među prvima smo na Balkanu imali digitalne projekcije

TOMISLAV TOPIĆ, DIREKTOR 27. MEDITERAN FILM FESTIVALA, KOJI SE ODRŽAVA OD 23. DO 26. RUJNA U ŠIROKOM BRIJEGU

razgovarala Katarina Marijanović

Tomislav Topić, direktor Mediteran Film Festivala, već gotovo tri desetljeća stoji iza filmske priče koja je Široki Brijeg upisala na festivalsku kartu regije. Uoči 27. MFF-a, koji će se od 23. do 26. rujna održati u Širokom Brijegu, govori o počecima festivala, velikim imenima koja su na njemu gostovala, ovogodišnjem programu, budućnosti domaće kinematografije, ali i vlastitim redateljskim projektima.

Kada se danas osvrnete na počete MFF-a, što vam prvo padne na pamet – neka projekcija, gost, film ili možda neka situacija za koju tada niste mogli vjerovati da će se dogoditi?

Kad se sjetim početaka, prvo mi na pamet padaju gosti koje smo imali – veliki filma poput Petra Krelje, Zorana Tadića, Vlatka Filipovića, Tomislava Radića, filmskog teoretičara i filmologa dr. Ante Peterlića ili urednika legendarnog filmskog časopisa Sineasta Asafa Džanića. Nažalost, svi su danas pokojni. Na pamet mi padaju i brojni drugi gosti iz svijeta kulture – Krunoslav Cigoj, Ibrica Jusić, Vlado Kreslin, Željko Bebek, Dimitrije Popović, Josip Mlakić, Anja Šovagović, Vinko Kraljević, Dean Šoša, Vera Robić Škarica, koja je i zaslužna za pokretanje festivala, te mnogi drugi. Od srednje i mlađe generacije filmskih radnika i autora na MFF-u su se tijekom godina redali Joško Marušić, Zrinko Ogresta, Zdravko Mustać, Boris Poljak, Ognjen Sviličić, Vinko Brešan, Nedžad Begović, Pjer Žalica, Damir Čučić, Srđan Vuletić, Jasmila Žbanić, Faruk Lončarević, Kristijan Milić, Bobo Jelčić, Dejan Aćimović, Antonio Nućić, Jovan Marjanović, Boris T. Matić, Robert Zuber, Ahmed Imamović, Radivoje Andrić, Alen Drljević, Tomislav Mršić, Igor Bezinović i brojni drugi. Kroz festival je prošlo više od stotinu članova žirija, da ih sve ne nabrajam, ali napomenut ću da su tu bili neki ugledni filmski kritičari poput Janka Heidla, Jurice Pavičića i Nikice Gilića. Tu je bio i John Cooper, direktor Sundance Film Festivala, koji nas je sa svojom ekipom posjetio 2013. godine, kao i mnoštvo redatelja i filmskih autora iz zemalja Mediterana. Srećom, imamo javno dostupan arhiv na našoj web-stranici pa se i danas često vraćamo tim fotografijama i prisjećamo tih ljudi i vremena. Zanimljivo je i da smo među prvim na Balkanu imali digitalne projekcije. U početku, iskreno, nismo puno razmišljali o tome što će biti za pet, deset ili dvadeset godina. Imali smo ideju da u Širokom Brijegu napravimo filmski festival i jednostavno smo krenuli. Sve ostalo dogodilo se usput. Danas, primjerice, imamo digitalizirano i suvremeno uređeno kino s vrhunskim uvjetima za filmske projekcije, što nam je tada bilo teško i zamisliti.

Postoji li nešto što biste danas, s iskustvom koje imate, napravili drugačije ili uveli u MFF, a što prije niste mogli?

Sigurno bismo neke stvari danas na-

pravili jednostavnije. Kad si mlad, imaš energije za sve i misliš da sve mora biti veliko, posebno i komplicirano. S vremenom shvatiš da je najvažnije da festival ima dobre filmove, dobru atmosferu i da se ljudi na njemu osjećaju ugodno. Volio bih da smo tijekom svih ovih godina mogli više ulagati i u samu proizvodnju filmova, odnosno u domaće autore i njihove projekte. Ali za to je potreban drugačiji sustav financiranja i puno više kontinuiteta. Tu smo uvijek bili dosta ograničeni načinom financiranja kulture i filmske produkcije. Mislim da bi festival poput MFF-a mogao biti još više od mjesta gdje se filmovi prikazuju – mogao bi biti i mjesto na kojem filmovi nastaju.

Što vas danas može iznenaditi na festivalu? Dogodi li vam se nakon gotovo tri desetljeća iskustva još uvijek nešto što niste mogli predviđeti?

Naravno. Festival je živ organizam i uvijek se nešto dogodi. Možeš napraviti plan do posljednjeg detalja, a onda se dogodi nešto što jednostavno ne možeš predvidjeti. Recimo, dogodilo nam se da je na sam dan otvaranja festivala proglašen dan žalosti u Federaciji BiH pa smo morali pomaknuti cijeli program za jedan dan.

Kakav je ovogodišnji program MFF-a? Koji biste film ili nekoliko njih posebno izdvojili i zbog čega?

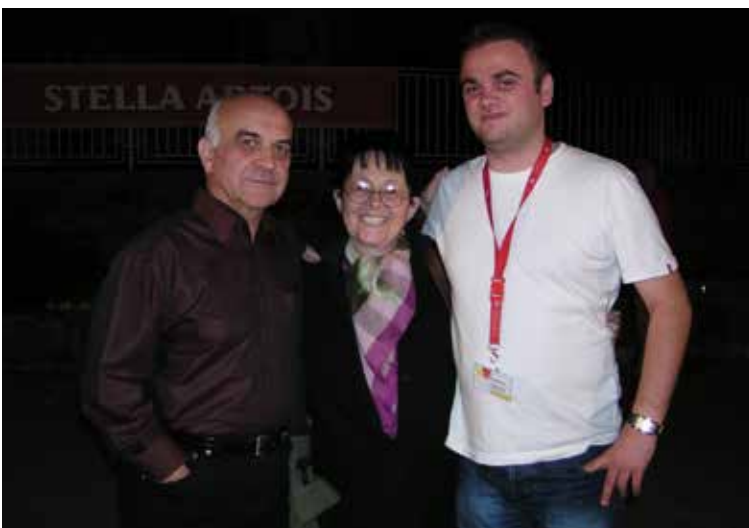
Ne bih izdvajao pojedinačne naslove, radi korektnosti prema svim autorima, ali mogu reći da je ovogodišnji program stvarno kvalitetan. Imamo filmove koji su prikazani na velikim festivalima poput Cannesa, Berlina i IDFA-e, filmove koje je producirao James Cameron, kao i one koji su nastali iz fondacije Wernera Herzoga. Tu je i ovogodišnji pobjednik međunarodne dokumentarne selekcije Sundance Film Festivala. Svaki je od tih filmova na svoj način poseban – po filmskom pripovijedanju, strukturi ili samom pristupu temi. Ima tu pravih malih bisera kinematografije i mislim da će publika ove godine imati što vidjeti.

Iako ste već gotovo tri desetljeća potpuno posvećeni MFF-u, vi ste prije svega redatelj. Na čemu trenutno radite i postoji li neki vaš autorski projekt koji biste nam mogli otkriti?

Festival mi je “pojeo” dosta vremena, ali nisam prestao razmišljati kao redatelj. Volim raditi biografske dokumentare, pa sam trenutačno u predprodukciji dva filma. Jedan je o arheologu i konzervatoru Đuri Basleru, a drugi o Josipu Sliškoviću, pioniru radijske i televizijske tehnike u Austriji, ali i šire. S obzirom na stanje u kinematografiji i način na koji se danas financiraju filmovi, teško mi je reći kada ću ih završiti. Ali projekti su tu i nadam se da će doći vrijeme kada ćemo ih moći realizirati kako treba.

Kada govorimo o filmu u Bosni i Hercegovini, često se susrećemo s paradoksom: imamo autore i filmove koji ostvaruju velike međunarodne uspjehe, a istodobno nemamo dovoljno stabilan sustav

MFF

Topić u društvu Zorana Tadića i Ante Peterlića na MFF-u 2003. godine (sasvim gore). S Petrom i Vesnom Krelja, koji su bili česti gosti Mediteran Film Festivala (gore)

koji bi omogućio kontinuitet produkcije. Što nam, povašem mišljenju, najviše nedostaje?

Najviše nam nedostaje kontinuitet. Imamo talent, imamo autore i ljude koji znaju napraviti dobar film. To se stalno potvrđuje na festivalima diljem svijeta. Ali filmska industrija ne može živjeti samo od entuzijazma i povremenih projekata. Treba postojati sustav u kojem producent, redatelj, scenarist i cijela ekipa mogu planirati nekoliko godina unaprijed. Danas napraviš jedan film, a onda ne znaš kada ćeš moći napraviti sljedeći. Problem je i u tome što često nema dovoljno novca da bi država sama mogla pokriti cijeli budžet filma. Zato je potrebno pronaći i druge modele financiranja i privući više koprodukcija. Imamo ljude i znanje, samo nam treba stabilniji sustav koji će im omogućiti da kontinuirano rade.

Široki Brijeg danas ponovno ima kino koje živi i izvan festivalskih dana. Koliko je za vas važno to što film više nije vezan samo uz četiri festivalska dana, nego ponovno dobiva svoje mjesto u svakodnevnom životu grada?

Mislim da je normalno da svaki grad ima kino i redovito prikazivanje filmova iz distribucije. Kino ne bi trebalo živjeti samo za vrijeme festivala, nego biti dio svakodnevnog života

grada. Posebno je važno za mlade jer je odlazak u kino dio filmske i medijske kulture. Volio bih da se, uz redoviti program, jedan dan u tjednu izdvoji i za art filmove, dokumentarce i filmove koji inače teže dolaze do publike. Tako bi kino imalo još jednu važnu ulogu – da publiku upoznaje i s drugačijim vrstama filmova.

Na ovogodišnjem MFF-u bit će prikazan i film “Slijedi me srcem” Zdenka Jurilja, što pokazuje da se film u Širokom Brijegu ne samo gleda nego i stvara. Vidite li danas dovoljno prostora da se razvije nova generacija lokalnih autora?

Mladi autori već su tu. Imamo, primjerice, Tvrtka Bubala, koji je već napravio ozbiljan kratki igrani film i predstavio ga na festivalu, kao i Tvrtka Karačića, koji je majstor animacije. Razvile su se i druge filmske djelatnosti zahvaljujući našoj radionici MFF School, koja se nakon deset godina osamostalila i danas djeluje pod imenom Wandering Film School. To su neke stvari koje se inače najčešće događaju u većim filmskim centrima, a Široki Brijeg je tu svojevrsna iznimka. Kroz MFF stvorili smo prostor u kojem mladi mogu napraviti prve korake i vidjeti da se film može stvarati i ovdje, a ne samo negdje drugdje.

Zdravko Mustać bio je jedan od

ljudi koji su svojim filmskim ukusom i senzibilitetom snažno obilježili MFF. Što ste od njega, kao selektora i poznavatelja filma, naučili i što će vam nakon njegova odlaska osobno najviše nedostajati?

Zdravko je imao ono što se teško može naučiti – filmski osjećaj. Nije mu trebalo puno da objasni zašto neki film vrijedi. Imao je svoj ukus i znao je što traži. Bio je rijetko viđen filmski znalac, svojevrsna živa enciklopedija filma – gotovo da nije bilo stvari o filmu koju nije znao. Od njega sam naučio da ne treba podcjenjivati publiku, niti joj podilaziti. Ako je film dobar, publika će to prepoznati. A kroz neke drugačije i alternativne načine filmskog pripovijedanja može i nešto novo naučiti. Najviše će mi nedostajati naši razgovori o filmovima. Nekad smo se slagali, nekad nismo, ali uvijek smo imali o čemu razgovarati. To je možda i ono što je Zdravka najbolje opisivalo – ogromno znanje i potreba da to znanje prenese drugima. Nedostajat će mi i kao čovjek i kao filmski znalac. Otišao je prerano.

Što vas više veseli nakon toliko godina – kada se na festival vrati autor kojeg poznajete godinama ili kada otkrijete potpuno novo ime za koje osjećate da bi moglo biti važno?

Novo ime. Definitivno. Naravno da je lijepo kada ti se vrati netko koga poznaješ godinama. To je kao kada sretneš starog prijatelja. Ali kada pogledaš film nekog potpuno nepoznatog ili novog autora i pomisliš: “Čekaj, ovaj čovjek stvarno nešto ima”, to je posebno zadovoljstvo. Zbog takvih trenutaka i dalje gledam filmove s istom znatiželjom kao na početku.

Postoji li neki trenutak iz ovih 27 godina MFF-a koji vam se i danas vrati u sjećanje kada pomislite: “Zbog ovoga je sve imalo smisla”?

Ima ih više. Ali možda mi je najdraže kada vidim ljude koji su kao klinici dolazili na MFF, a danas dovode svoju djecu na projekcije programa MFF Fora. To mi je zapravo najbolji dokaz da se festival nije svodio samo na četiri dana projekcija. Ako je nekome ostao u sjećanju kao dio odrastanja i sada ga prenosi dalje, onda je to nešto što vrijedi.

Kada nema festivala, kada nema rokova i kada nitko ništa ne traži od vas – kakav ste vi gledatelj? Što gledate kada birate film samo za sebe?

Gledam aktualne filmove s velikih festivala, TV drame, ali i stare crno-bijele filmove, i to iz gotovo svih kinematografija svijeta. Danas nam je toliko toga dostupno da je šteta to ne iskoristiti. Puno toga još nismo pogledali i upravo su ta otkrića posebno zadovoljstvo. Posljednje sam gledao novi film o Odiseju, ali i ponovno stari film Ordet iz 1955. godine redatelja Carla Theodora Dreyera. Uvijek ima nešto dobro za pogledati. A lijepo je i kada ti netko preporuči film do kojeg možda nikad ne bi sam pronašao put.

Razgovarala: Katarina Marijanović

Na 27. Mediteran Film Festival stiže "Vučja gozba", dokumentarni film redatelja Jadrana Bobana, koji će biti prikazan sutra u 21 sat u konkurenciji dugometražnih dokumentarnih filmova. S redateljem smo razgovarali o vukovima, teorijama zavjere, napuštenim krajevima, ratnim tragovima i ljudima koji pokušavaju razumjeti svijet koji ih je, čini se, odavno ostavio postrani.

"Vučja gozba" već je prošla Tallinn, Cottbus, ZagrebDox, a sada stiže i pred publiku Mediteran Film Festivala. Film je u međuvremenu dobio i posebno priznanje žirija te nagradu kritičara na Liburnia Film Festivalu. Kako danas doživljavate film nakon svega što se dogodilo od njegove premijere?

Iskreno govoreći, teško mi je sad imati emotivan odnos prema filmu. Čini mi se da sam svu emocionalnu energiju potrošio u tih šest, sedam godina koliko smo na filmu radili. Ali sam zadovoljan jer sam sad siguran da je vrijedilo i da postoji publika koja će film gledati. I to da očigledno ima neku univerzalnu vrijednost koju primjećuju ljudi od sjevera Europe pa do samog juga. Film će putovati i dalje, uskoro će biti prikazan i na jednom velikom europskom festivalu.

Film ste snimali u prostoru koji je fizički vrlo blizu turističkoj Dalmaciji, a istodobno djeluje kao potpuno drugi svijet. Je li vam upravo taj kontrast bio jedna od početnih fascinacija – činjenica da dva tako različita života dijeli svega dvadesetak minuta vožnje?

Da, fascinantno je da možete od jadranskih plaža punih turista iz cijele Europe u samo dvadesetak minuta vožnje zaći u potpuno drugi svijet. Iz razglednice europskog turizma u arhaični i zapušteni kraj, prostor gotovo na granici današnje Europske unije. Taj je kontrast prikazan u filmu koji počinje scenama turista na predivnom ušću Zrmanje u more, a završava odlaskom jednog od protagonista na plažu u Biogradu, gdje očigledno ne pripada.

Čini mi se da je najveća snaga filma upravo u tome što gledatelju ne govorite: "Ovo je teorija zavjere i ovo je besmislica", nego ga ostavljate da sam pokušava razumjeti ljude koji u to vjeruju. Koliko je vam kao autoru bilo teško oduprijeti se potrebi da objasnite stvari?

Od samog početka rada na filmu scenarist Dragan Grozdanić i ja odlučili smo da se nećemo baviti razotkrivanjem teorija zavjere. Mislim da nismo mi ti koji bi trebali donositi presude i zauzimati stavove. Na trenutke smo se i sami pitali što je istina nakon svih vrlo uvjerljivih priča o vukovima koji se ispuštaju iz helikoptera koje smo čuli. Ali nisam nikad imao potrebu filmom razotkriti tu teoriju zavjere jer njezino razotkrivanje ovdje i nije važno. Neka gledatelji sami procijene što je na stvari.

Što je "vuk" za te ljude? Država, Bruxelles, kapital, rat, osjećaj

JADRAN BOBAN, REDATELJ NAGRAĐIVANOG FILMA "VUČJA GOZBA", KOJI JE U KONKURENCIJI 27. MEDITERAN FILM FESTIVALA

I sam sam se pitao što je istina, a što teorija zavjere o tome da vukove ispuštaju iz helikoptera

Lako je one koji u takve teorije vjeruju smatrati glupima. No mislim da ljude uvijek treba saslušati i tad se vidi koliko straha i nevolja imaju

JADRAN BOBAN: "Čini mi se da sam svu emocionalnu energiju potrošio u tih šest, sedam godina koliko smo na filmu radili. Ali sam zadovoljan jer sam sad siguran da je vrijedilo"

napuštenosti – ili nešto još šire?

Vuk je ovdje sve što ugrožava i plaši ljude, sve one sile nad kojima nemaju kontrolu. Ovaj film je priča o moćnima i nemoćnima, bili ti moćni države i carstva tijekom povijesti, profiteri, ratovi ili prirodne pojave. Teorije zavjera su, zapravo, posljedica osjećaja

Film smo snimali u zapuštenom kraju, samo dvadesetak minuta vožnje od jadranskih plaža punih turista

nemoći i straha od nepoznatog. Nemoći da se upravlja vlastitim životom. Još su u odnosu s prirodom ljudi stvorili neke metode "pregovaranja", kroz razne rituale i pravila odnosa s njom, što smo i nastojali pokazati u filmu. Ali kad su u pitanju oni koji imaju društvenu moć, taj je odnos mnogo teži i opasniji.

U filmu se vrlo snažno osjeća da iza teorije zavjere ipak postoje stvarne stvari: napuštena sela, nestanak infrastrukture, širenje vjetroelektrana i kamenoloma, nestanak stanovništva. Je li upravo to ono što vas je zanimalo – kako stvarne nepravde mogu postati podloga za potpuno nevjerovatna objašnjenja?

Iza svake dobre teorije zavjere uvijek stoje neke činjenice, jedino je interpretacija, blago rečeno, maštovita. Tako je i ovdje. Nedaleko, u Zemunik, nalazi se helikopterska baza, i ti helikopteri stalno lete, spuštaju se u krš. Vukovi su također tu i ima ih sve više. Kako su nam objasnili stručnjaci, izgradnja autoceste je poremetila njihove prirodne putove, a sela su napuštena pa se divlje životinje sve češće spuštaju s Velebita. Lako je one koji u takve teorije vjeruju odbaciti, smatrati glupima ili neobrazovanima. No mislim da ljude uvijek treba saslušati. Tek tad se vidi koliko straha, nepovjerenja i socijalnih, ekonomskih i životnih nevolja imaju. Ono što me je privuklo da snimamo ovaj film zapravo je jedan naizgled paradoks. Naime, bilo mi je zanimljivo kako ljudi pokušavaju racionalizirati vlastiti život i naći objašnjenje za uvjete u kojima jesu, tom zaboravljenom prostoru u kojem su sela

pusta, ljudi je sve manje i ne postoji osnovna infrastruktura kao što su liječnici ili javni prijevoz. A oni to čine kroz iracionalno, kroz vuka, koji je gotovo mitološko biće, i o kojem se ispredaju narodne pjesme i priče. Vuk je onaj koji vreb iz tame.

Jesu li protagonisti pogledali film i ako da, kako su reagirali?

Film smo nedavno prikazali u Benkovcu i bili su prisutni neki od protagonista. Ono što me je iznenadilo jest da mi je dosta ljudi, ne samo protagonista, reklo da je potreseno filmom. Kako su mi rekli, oni svaki dan žive te živote, ali ih nikad ne vide "izvana", ovako uokvirene i naslikane kao što su u filmskom kadru.

U filmu se vrlo malo izravno govori o ratu devedesetih, ali njegovi su tragovi posvuda. Je li vam bilo važno pokazati da rat može završiti politički, a da njegovi stvarni učinci desetljećima ostanu u prostoru i među ljudima?

Važno mi je bilo da se u filmu osjeti prisutnost rata, jer on je i danas, odnosno njegove posljedice, itekako prisutan. Na kraju krajeva, društvena stvarnost i zapuštenost tog kraja dobrim su dijelom posljedica rata. Ali u same detalje nisam želio ulaziti jer ovdje je rat također "vuk", sila koja je poharala živote, kao što su i prošli ratovi na tom prostoru, još od turskih vremena. Tragovi se u filmu naziru i na gledateljima je da ih interpretiraju.

Bavite se sličnim prostorima i ljudima već godinama. Što vas još uvijek vraća tim "rubnim" krajevima Hrvatske? Je li to potreba da ih razumijete ili osjećaj da ih društvo i dalje nije dovoljno čulo?

Moram priznati da ni sam ne znam što me je dovelo do toga da se često bavim ljudima i prostorima s margina. Ne bih rekao da imam neke posebne afinitete. Moguće je da je sve počelo slučajno, pa su me povukle ljudske priče i svijet o kojem ne znam dovoljno. A tu i jest nekakav gorući problem s osjećajem nepravde, koji imam odavno. I inače, mislim da je osjećaj nepravde jedan od bitnijih motiva ljudskog djelovanja, bilo onog zlog, bilo dobrog.

Film ima gotovo nadrealne priore – napuštena sela, vukove, helikoptere, vjetroelektrane,

FILM "VUČJA GOZBA" bit će prikazan sutra u 21 sat u kinu Borak u Širokom Brijegu

ljude koji pokušavaju objasniti svijet oko sebe. Jeste li svjesno gradili tu gotovo kafijsku atmosferu ili je stvarnost jednostavno bila dovoljno nadrealna sama po sebi?

Scenarist filma i ja prije samog snimanja često smo odlazili u Bukovicu i Ravne kotare, tražeći priče i likove. Već tada sam imao snažan osjećaj neke nadrealne stvarnosti i aureole prostora. Taj sam osjećaj želio i prikazati u filmu. S druge strane, taj kraj je pun nadrealnih priča i mitova o magičnim pojavama i bićima. Tako je to stoljećima, pa i danas. Postoji i više znanstvenih djela koja se bave vjerovanjima u nadrealno u tim krajevima. Tako da je atmosfera filma posljedica i mojeg subjektivnog osjećaja i mnoštva nevjerovatnih priča koje čovjek može čuti ako tamo boravi dovoljno dugo.

Naslov "Vučja gozba" zvuči gotovo kao naslov neke narodne priče ili legende. Tko je zapravo na kraju gozba – vukovi, ljudi, prostor ili cijelo društvo?

Naslov filma je nastao kao asocijacija na naziv romana Marija Vargasa Llose "Jarčeva gozba", iako sadržajno nije vezan uz njega. Ali, kao i u romanu, koji također tematizira odnos moćnih i nemoćnih, gozba su upravo ljudi koji stradavaju od nezasićenosti i grabežljive prirode onih koji moć imaju.

U ranijem razgovoru rekli ste da ste kroz filmove pokušavali razumjeti vlastiti odnos prema ratu i svemu što je ostavio iza sebe. Kada danas pogledate "Vučju gozbu", imate li osjećaj da ste tim filmom nešto konačno razumjeli ili ste samo pronašli novo pitanje?

Rad na filmovima koje snimam doživljam kao dio vlastitog življenja, a kad se uzme u obzir koliko snimanja traju, to i jest tako. Tu se borim i sa samim sobom, i sa svojim razumijevanjem, i odnosom prema stvarnosti. Često se i ranjavam u tom procesu, ali još češće otkrivam nešto o svijetu oko sebe i samom sebi. Tako se i razvijam, stvaram vlastitu ravnotežu i proširujem znanje i vlastiti svijet. Naravno da se uvijek pojave neka nova pitanja na koja bih volio naći odgovore. S druge strane, poneka je draž u tome da pravih odgovora nema. To su, vjerojatno, i glavni motivi zašto filmove snimam.

Jedna od najvitalnijih župa Vrhbosanske nadbiskupije proslavila jubilej

Župa Kiseljak među rijetkima je u kojima broj vjernika konstantno raste

Ana Popović

Župna crkva u Kiseljaku posvećena starozavjetnom svecu Iliji Proroku, koji je njezin nebeski zaštitnik, ali i zaštitnik cijele Bosne i Hercegovine, moderno je zdanje koje svojim položajem i ljepotom plijeni pozornost svih koji prolaze mjestom.

Dobrota je pravilo

Crkvu sagrađenu prema projektu Antuna Karavanića na istom mjestu na kojemu je bila stara crkva, oltar, zidove, ali i brojne okupljene vjernike, posvetio je ovih dana mons. Tomo Vukšić, nadbiskup vrhbosanski i mitropolit, pod svećanim misnim slavljem koje je prevodio u zajedništvu s brojnim svećenicima, uz ostale, i vojnim ordinarijem u BiH mons. Mirom Relotom i nadbiskupom vrhbosanskim u miru kardinalom Vinkom Puljićem, provincijalom Franjevačke provincije Bosne Srebrene fra Zdravkom Dadićem, kreševskim dekanom i župnikom fra Josipom Tomasom i župnikom župe Kiseljak fra Antunom Perkovićem.

Među svećenicima koji su sudjelovali u proslavi bio je i prošlogodišnji zlatomisnik fra Mato Cvjetković, po rođenju Kiseljčanin i nekadašnji župnik koji je započeo gradnju kiseljačke crkve, odvažno se upuštajući u projekt izgradnje po ljepoti i izgledu jedinstvenog zdanja u BiH, koje sa svih strana izgleda drugačije. Prije obreda posvete oltara i

crkve, nadbiskup vrhbosanski pozvao je okupljene vjernike da, po zagovoru proroka Ilije, pod čijom se zaštitom okupljaju već stoljeće i pol, grade zajednicu u kojoj će dobrota biti pravilo srca, savjesti i djelovanja, poštujući

UZ POSVETU OLTARA I CRKVE, župa Kiseljak obilježila je važan jubilej, 150 godina od utemeljenja župe koja je nastala 1876. godine, odvajanjem od župe Banbrdo

pravilo pravde. "Svakome treba dati ono što je njegovo, a onome tko nema i onome tko treba, treba dati i više od onoga što je njegovo i više od onoga što je objektivno zaradio, 'jer mu treba'. To je svrha djelovanja svih naših Caritasa; to je svrha kršćanske ljubavi; to je iskorak iz pravde u ljubav i dobrotu", kazao je nadbiskup Vukšić. Kao primjere kršćanske dobrote i ljubavi naveo je svečije se relikvije i moći ugrađuju u crkvene oltare. "Mi ćemo i u ovaj oltar ugraditi relikvije svetaca čiji su posmrtni ostaci nađeni u rimskim katakombama.

Običaj ugrađivanja moći, odnosno relikvija u oltare, ponajprije je zato da, na simbolički način, zajednici koja se okuplja oko oltara stalno poručuje da je društvo svetaca jedino pravo društvo za Krista Gospodina koji na oltar dolazi pod prilikama kruha i vina", poručio je nadbiskup vrhbosanski i mitropolit mons. Tomo Vukšić, blagoslivljajući oltar i crkvu u Kiseljaku. Uz posvetu oltara i crkve, župa Kiseljak obilježila je važan jubilej, 150 godina od utemeljenja župe koja je nastala 1876. godine, odvajanjem od župe Banbrdo.

Godina dana nakon utemeljenja brojala je 768 vjernika, a prema podacima s posljednjeg blagoslova obitelji, ima gotovo pet tisuća vjernika, što je svrstava u najvitalnije župe Vrhbosanske nadbiskupije.

"Po broju vjernika župa Kiseljak je četvrta u Vrhbosanskoj nadbiskupiji", kaže fra Antun Perković, kiseljački župnik. Vjernici župe Kiseljak, pripremajući se za proslavu velikog jubileja kao i svečanost posvete oltara i crkve, još su jednom pokazali zajedništvo na koje je i sam župnik fra Antun, kaže, ponosan.

Molitva za preminule

Za proslavu su se pripremali misama trodnevnica koje su predvodili fra Mario Knezović i fra Damir Pavić, a uoči velikog događaja misa se slavila i u zavjetnom mjestu Pod stijenom koje je ustanovio pokojni fra Stjepan Buljan kao mjesto molitve za duše nekoliko stotina Hrvata koje je nakon Drugog svjetskog rata pobila vlast bivše države. Pod stijenom se prigodno molilo za sve preminule župljane, svećenike i časne sestre te žrtve ratova i poraća. Predvođeni misu Pod stijenom fra Josip Tomas, gvardijan Franjevačkog samostana u Kreševu, pozvao je vjernike da naraštajima koji dolaze ostave u nasljeđe ljubav i nesebičnu žrtvu koju su u proteklom ratu pokazali hrvatski branitelji ovih prostora. Zajedništvo, ali i spremnost pomoći u organiziranju velikog slavlja pokazali su brojni vjernici, koji su aktivno pomagali u pripremama. Nakon mise proslava je počela uz kreševske tamburaše i narodno kolo ispred crkve, a nastavila zajedničkim ručkom na Gradskom trgu.

Nakon ručka mnogi su zapjevali, a mikrofona se uhvatio i kardinal Puljić, koji je zapjevao svoju omiljenu pjesmu "Tebi, majko, misli lete". Trajan podsjetnik velikog jubileja župe Kiseljak bit će i monografija koja se priprema u povodu 150 obljetnice župe. Svjetlo dana trebala bi ugledati do kraja godine.

Knjige

piše Tia Špero

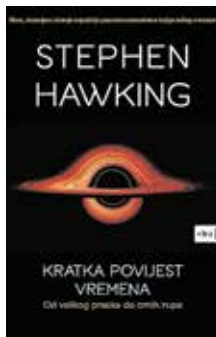
Novo izdanje knjige koja je milijunima približila tajne svemira

Najpoznatija knjiga o svemiru na svijetu ponovno je dostupna domaćoj publici zahvaljujući novom izdanju u nakladi V.B.Z.-a. Otkako je prvi put objavljena davne 1988. godine, “Kratka povijest vremena” postala je fenomen koji je srušio rekorde prodaje i približio znanost, i tajne svemira, milijunima ljudi diljem svijeta. Njen autor, briljantni Stephen Hawking, u njoj odgovara na neka od pitanja koja ljudski rod postavlja od pamtivijeka – kako je svemir nastao, zašto je baš takav kakav jest, širi li se ili se steže?

Stephen Hawking, engleski astrofizičar i kozmolog, bio je zasigurno jedan od najslavnijih znanstvenika na svijetu. Rođen 1942. godine, ostvario je neprocjenjiv doprinos razvoju moderne znanosti. Doktorirao je na Sveučilištu Cambridge i, premda mu je u ranoj dobi, sa samo dvadeset jednom godinom, dijagnosticirana teška amiotrofična lateralna skleroza (ALS) uz iznimno poražavajuću prognozu, Hawking je punih pedeset pet godina hrabro prkosio bolesti. Unatoč potpunoj paralizi i gubitku moći govora, nastavio je neumorno raditi, istraživati i inspirirati generacije diljem svijeta sve do svoje smrti 2018. godine.

Popularnost ove knjige leži u autorovoj nevjerovatnoj sposobnosti da očara čitatelja dječjim čuđenjem nad golemim misterijima kozmosa i približi mu kompleksne koncepte i apstraktne ideje slikovitim, jednostavnim i pitkim jezikom. Pretvorilo je to ovu knjigu u nezaobilazno štivo za sve čitatelje bez obzira na njihovu znanstvenu pozadinu, a “Kratka povijest vremena” provela je fantastičnih dvjesto trideset sedam tjedana na prestižnoj listi bestselera te je prodana u više od dvadeset pet milijuna primjeraka diljem našeg planeta.

Budući da je tehnologija doživjela strelovit uspon i donijela brojna nova fantastična otkrića, ovo izdanje u prijevodu Damira Mikuličića obuhvaća i fascinantne teme koje su u vrijeme kada je knjiga prvi put izašla još bile potpuno zagonetne pa čitatelji sada mogu zaroniti u koncepte poput mističnih crvotočina, negranica i mogućnosti putovanja kroz vrijeme.

“Kratka povijest vremena”
Autor: Stephen Hawking
Nakladnik: V.B.Z.
Cijena: 18 eura

Film

Nove filmove
recenzira
filmska kritičarka
Jelena Ružić

Topao hommage balkanskom kauboju i napeta pustolovina Cheovih suboraca

IMDb
Metascore
Večernji list

1 Balkanski kauboj (Mediteran Film Festival)

8 // 8,5

Dokumentarni, Irska, Hrvatska, 93 min
Režija: **Dragana Jurišić**

Kada je Boris Dvornik oživio stihove Tomislava Zuppe pa rekao kako “svako naše malo smišno misto jema svoje stvari”, nije mogao biti više u pravu. “Malo smišno misto” u kontekstu “Balkanskog kauboja”, dokumentarca koji najprije kvalitetom svoje režije upada u oko, a koji potpisuje Brodanka s irskom adresom Dragana Jurišić, u ovom slučaju nije mjesto iz Smojina i Dvornikova imaginarija, nego – ni manje ni više – Bijeljina. A “stvari” koje to “misto” “jema”, skupile su se u legendarnog bijeljinskog fotografa, filmskog entuzijasta i amaterskog autora koji je snimio tko zna koliko kaubojaca. Stale su u Harija Džeksona.

Redateljica saznaje za Harija preko svoga

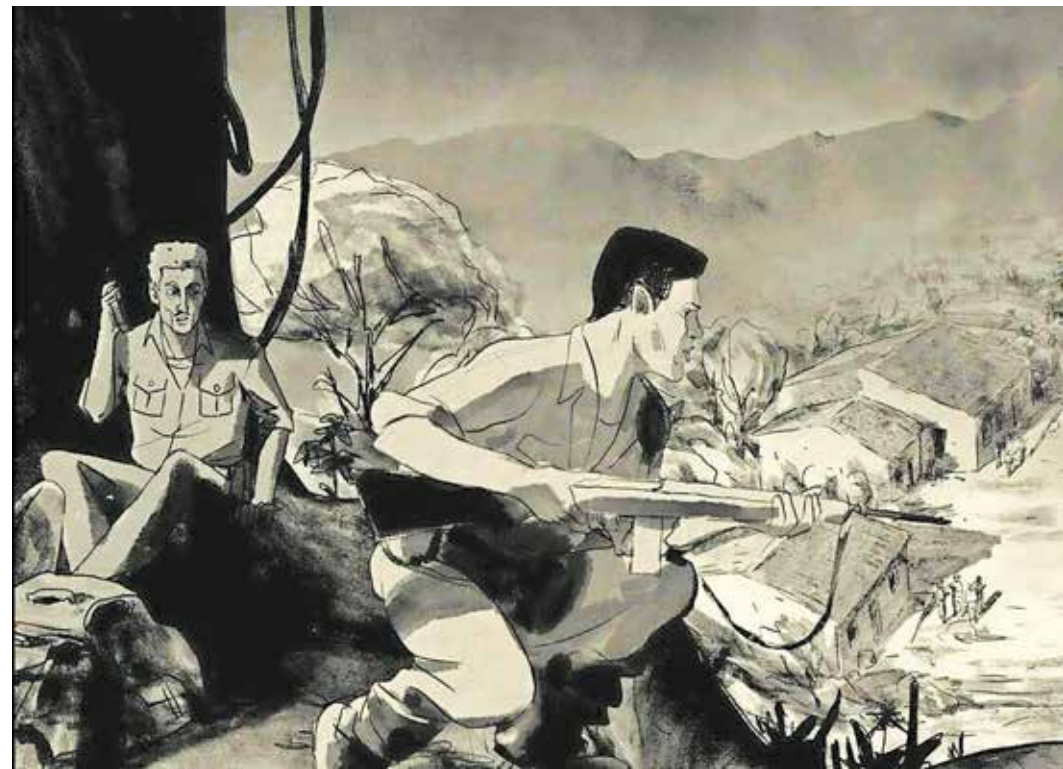
oca koji bi, dok se još živjelo u Jugoslaviji, išao povremeno u Bijeljinu kako bi izradio fotografije. Fascinirana pričom o ovom neobičnjaku i osobenjaku, redateljica odlazi u Bijeljinu kako bi i sama snimila svoj kaubojac, ali po uzoru na Harijeve filmove. Njezin cilj je saznati što više o lokalnoj legendi iza koje je ostalo nešto videomaterijala pa se u nekima od njih može čuti kako kaže: “Filmova sam snimio dosta, ali nijedan nije imao ni početka ni kraja.” I u toj je rečenici sažeta sva njegova i filozofija i estetika. No “Balkanski kauboj” nije samo pustolovni hommage čovjeku koji je zaista bio neobičan. Ovo je film koji traganjem za više informacija o Hariju propovijeda o ranama koje je zadnji rat ostavio na stanovnike Bijeljine i okolnih mjesta. I to nije jedini sloj jer i sama redateljica kao da kroz priču koja nije njezina osobna zacjeljuje svoju i svoju dušu kojoj su devedesete nanijele nemalo ožiljaka. I dok su tu već tri razine filma – priča o Hariju, osobna redateljčina priča kao i kolektivna priča Bijeljina – postoji i dio koji svemu ovome daje toliko

toplu, dirljivu, gorko-slatku i duhovitu notu, a to je sam proces snimanja kaubojca na koji bi i sam Hari Džekson bio ponosan. Prikazane su i audicije, i razgovori s nekim kandidatima koji su točno onako kako treba kompletirali barem jedan filmski sloj... A kada kroz proces samog snimanja upoznamo i čovjeka koji je filmskoj ekipi ustupio svoj ranč, cijeli film počne izgledati kao da je stvoren samo od dobrih ljudi.

Iako se ne može pobjeći od teškoće ratnih trauma koje su ovdje tematizirane, kao ni od teškoće postratne izgubljenosti, “Balkanski kauboj” bez sumnje je “feel-good” dokumentarac u kojem je čak i više od besprijeckorne egzekucije fascinantnija duša filma koju je nemoguće ne osjetiti. Jer, baš kao u pjesmi s početka, Jurišić je savršeno donijela kako to izgleda kada se u malom mistu “najde i po koja zgoda bilo tužnog ol’ šaljivog roda”. Ovdje se pak tužno i šaljivo ispreplelo do neraskidivosti i promatrati taj suživot osjećaja, za koje se ne zna jesu li bolje režirani ili montirani, zaista je prekrasno (i preporučljivo) filmsko iskustvo.

2 Che Guevara: Posljednji drugovi (Mediterranean Film Festival)

U po svemu kompleksnom dokumentarcu “Che Guevara: Posljednji drugovi” teško je reći je li fascinantnija nevjerovatna građa koju je zabilježio francuski redatelj Christophe Dimitri Réveille, činjenica da je rad na ovom filmu trajao više od dva desetljeća ili stil kojim je sve to objedinjeno. Film donosi u najmanju ruku suluda, gotovo nestvarna svjedočanstva trojice preživjelih boraca koji su zajedno s Cheom nastojali proširiti revoluciju. Naime, kada je Che Guevara ubijen, nekolicina njegovih gerilaca pokušavala je pobjeći iz Bolivije u Čile. I kao da nije bio dovoljan put dug više od dvije tisuće kilometara po nemilosrdnoj bolivijskoj divljini, za njima je tragalo tisuću vojnika. Svjedoci se prisjećaju kako je to izgledalo i donose napetu priču koja kao da potvrđuje tezu koja je tada vladala: Che Guevarini ratnici bili su nadljudi. No donose i detalje koji otkrivaju zašto su riskirali živote zbog psa i zašto su se uopće pridružili gerili. Hibridnim vizualnim stilom i korištenjem impresionističkih animiranih sekvenci u službi prisjećanja na epizode iz prošlosti razbija se klasična forma dokumentarca, čime se stvaraju narativne amplitude zbog kojih film cijelo vrijeme pleše od sjajnog prema sjajnijem.

Dokumentarni, Francuska, 98 min
Režija: **Christophe Dimitri Réveille**

// // 8,5

razgovarala
Katarina
Marijanović

**ALMIN KAPLAN, HERCEGOVAČKI PISAC I SCENARIST PO
ČIJEM ROMANU “ŠUŠANJ” PJER ŽALICA PRIPREMA FILM,
ČLAN JE ŽIRIJA 27. MEDITERAN FILM FESTIVALA**

Ljudi koji državom mlate 30 godina kulturu drže na životu kao prestarog konja s kojim ne znaju što bi

SLAVKO MIDŽOR/PIXSELL

Književnik Almin Kaplan u žiriju je 27. Mediteran Film Festivala u Širokom Brijegu, gdje će s još dvoje članova odlučivati o najboljem kratkometražnom dokumentarnom filmu. Kao pisac, ali i veliki zaljubljenik u film, Kaplan u festivalsku konkurenciju ulazi iz posebne perspektive – važne su mu priča, filmski jezik, ritam, ali prije svega cjelina i osjećaj koji film ostavlja na gledatelja. U razgovoru za Nedjelju govori o ovogodišnjoj konkurenciji, odnosu književnosti i filma, radu na scenariju prema romanu “Šušanj”, ali i o stanju kulture i umjetnosti u Bosni i Hercegovini.

Ove ste godine član žirija za kratkometražni dokumentarni film na Mediteran Film Festivalu. Kako biste opisali ovogodišnju konkurenciju i što vas je u odabranim filmovima dosad posebno zaintrigiralo?

Tek gledam, tako da moj odgovor neće biti potpun. Ono što mogu reći o do sad pregledanim filmovima jest to da su svi ti filmovi tehnički gledano izvedeni besprijekorno, ali ponekad nedostaje priče, ili je kao gledatelj ne uspijem osjetiti u tih deset ili petnaest minuta koliko film traje. Tematski su raznoliki, ali sve su to filmovi o ovom današnjem svijetu, o njegovim mukama.

Film pratite i kao veliki filmofil i kao pisac. Kada gledate filmove koje trebate ocjenjivati, što vam je na kraju presudnije – ideja, filmski jezik, priča ili osjećaj koji film ostavi nakon gledanja?

Pa ne znam baš koliko sam ja filmofil, to se ne bih usudio za sebe tvrditi, upoznao sam filmske manijake pored kojih o filmu šutim. Ali film volim, važan mi je, i danas mu se uspijem razveseliti kao dijete. E, sve to što ste naveli o filmu, sve je to bitno. Uspješan film je film u kojem ništa ne strši, ni u pozitivnom ni u negativnom smislu, ni ideja, ni filmski jezik ni priča; film je cjelina koja se opire raščlanjivanju.

Koliko su vam važni ritam, rez i “montaža” u književnosti – ono što ćete pokazati, ali i ono što ćete namjerno prešutjeti?

Jako su važni. Pripovijedanje nije razbacivanje jezikom, nego strogo kontrolirano pričanje priče, s pazama koje su važnije od onog što se vidi. Nekad je snažnije prešutjeti nego izgovoriti. Mene je montaži u književnosti učio moj prijatelj, slikar i pjesnik Igor Borozan. Sjedili bismo kod njega u atelijeru i on bi mi puštao fragmente nekih glazbenih kompozicija, tako što bi im sam zadao početak i odredio kraj, i ta bi glazba, tako upakirana, drukčije djelovala na mene. Često snažnije nego prije. Umijeće je znati stati.

Vaš roman “Šušanj” sada prelazi u filmski jezik kroz scenarij na kojem radite s Pjerom Žalicom. Je li vam bilo teško prihvatiti da knjiga, kada postane film, mora izgubiti neke stvari da bi dobila neke nove?

Ne, nije. Toliko sam o pisanju scenarija znao, da pisac ne smije inzistirati na vjerodostojnosti romana u scenarijskom tekstu. A onda, izazov mi je bio pomaknuti “Šušanj”, osvojiti još nešto pišući taj scenarij. Ma htio sam napisati novo djelo. Imao sam puno sreće da taj scenarij pišem s Pjerom Žalicom, puno sam naučio.

Koliko ste spremni pustiti vlastiti tekst iz ruku? Kada redatelj, glumci i kamera počnu stvarati nešto svoje, gdje za vas završava autorova kontrola?

Ja nemam s tim problem. Imam tekst, redatelj će imati film, i to je tako jedino ispravno. Ima nešto jeziivo u tome kad književnici nastoje do kraja iskontrolirati interpretaciju nji-

hovih tekstova, to je kao da iz projekta izgonite onog drugog umjetnika, u ovom slučaju redatelja, bez kojeg je tekst mrtvo slovo na papiru.

Pokrenuli ste, s grupom prijatelja, izdavačku kuću Buna?

U BiH nedostaje izdavača, to je općepoznata stvar. Međutim, ne mislimo mi ispravljati krive Drine, mi

samo hoćemo pridonijeti izdavaštvu, objavljivati knjige i autore koje volimo i za koje smatramo da imaju vrijedne tekstove. A onda, lijepo je da u Mostaru imamo ponovno izdavačku kuću, tamo gdje je nekada bila Prva književna komuna Ihsana Ice Mutevelića.

Je li pokretanje Bune za vas prije

svega poslovni projekt, kulturna potreba ili neka vrsta osobnog uvjerenja da se stvari mogu mijenjati ako ih sami počnemo pokretati?

A to vam je, iskren da budem, prvenstveno ljubav prema knjigama, i to naivna, kakve ljubavi jedino i mogu biti.

Kada govorimo o stanju kulture u Bosni i Hercegovini, često se prvo spominje nedostatak novca. Što je, po vama, dublji problem – novac, institucije, kulturna politika ili činjenica da se kultura često ne doživljava kao nešto što je društvu nužno?

Glavni problem je što ljudi koji ovom državom mlata trideset godina kulturu ne prepoznaju kao važnu, a ona je, dugoročno gledano, najvažnija. Novca u državi ima, pa pogledajte samo kako živi određeni postotak stanovništva blizak vlastima. Politički obrasci primjenjivani u BiH jako su primitivni i neprosvijećen pojedinac vitalni je interes. Nauštrb države i svega onoga u što se kunu, oni kulturu tek održavaju na životu. Ona im dođe kao onaj prestarlo konj s kojim ne znaju što bi. S tim da ne treba zaboraviti ni one u kulturi koji također lijepo žive zbog ovakvog stanja stvari. Sumnjam da bi i oni mijenjali lošu kulturnu politiku, osim onda kad im izmakne kakav grant pa gnjevni progovore tako da ih čuju samo oni koje ucjenjuju.

Mostar i Hercegovina imaju snažnu književnu i umjetničku tradiciju, ali kulturni život često počiva na entuzijazmu pojedinaca. Može li se ozbiljna kulturna scena graditi bez sustava koji će taj entuzijazam dugoročno podržati?

Zanimljivo je sve što se događalo u Mostaru u zadnjih desetak godina. Neki su, vidim, jako nervozni i nesretni što je Mostar živnuo, i to upravo na entuzijazmu pojedinaca. Sjetimo se prije petnaestak godina, vidljivi književnici bili su samo oni vlastima bliski ljudi, takozvani dežurni pjesnici koje bi se zvalo da po sijelima izgovaraju svoje stihove dajući im tako legitimitet umjetnika. To su oni što bi na Svjetski dan poezije svoje stihove čitali preko javnog servisa, sa Starim mostom u pozadini, ili sa šipcima. U međuvremenu su se dogodile neke dobre stvari, ovdašnji književnici izborili su se za svoje mjesto i sad su vidljivi, većina ih ima dobre izdavače. Jedan od bitnijih trenutaka za mostarsku književnu scenu je onaj kad je neke naše knjige objavio izdavač iz Gruda, Ivica Pandžić i njegova izdavačka kuća Synopsis, a kao urednik se potpisao Ivan Lovrenović.

Imate li osjećaj da danas umjetnost kod nas ima dovoljno prostora da bude neugodna, kritična i subverzivna – ili se od nje sve više očekuje da bude pitoma, korisna i “prihvatljiva”?

Jedini imperativ književnosti je da bude dobra književnost. Pisci ne bi smjeli biti zarobljeni ni u jedan narativ, pa ni u narativ na kojem inzistira žrtva. Gledano hipotetski, treba li diskvalificirati pisca koji pokušava utjecati na istraživačkog novinara i od njega tražiti da s popisa sudiojnika jedne kriminalne afere ukloni njemu blisku osobu? Ovakvih i sličnih pitanja možemo postavljati unedogled, ali ne bih na taj način o kolegama, neka o tome odlučuje čitateljska publika. Možda se taj pretpostavljeni pisac smilovao na majku svog poznanika, možda je htio prekinuti njezinu patnju jer je slutio da ju je jednu pogodila sinova nesreća.

Vi se u svom radu često vraćate Hercegovini, njezinim ljudima i svakodnevicu. Što je ono što još uvijek niste uspjeli napisati o ovom prostoru, a osjećate da vas čeka?

Iskreno, osjećaja sam da još ništa napisao nisam, da ću tek pisati. I to je, valjda, dobro. Trenutačno sam angažiran na dva filmska projekta i oba su vezana za Hercegovinu, odnosno za Mostar.

Obitelj Franjić

Voće i povrće od kojih pravimo naše proizvode ne tretiramo kemikalijama

str. 6

Trener Rožman

str. 25

Pobjeda protiv Veleža je lijek za Zrinjski nakon poraza u prošlom kolu

Večernji list

21.

rujna 2026.
ponedjeljak
2,50 KM
BiH

GODINA 65. · br. 22.115 · RH 2 €, SLO 2 €

Proizvođači hrane u BiH suočavaju se s najvećim izazovom do sada, uputili su i apel

str. 3

Proglasite prirodnu nesreću, proizvodnja je na koljenima

Udruga poljoprivrednika u Federaciji BiH, čiji čelnici konstantno upozoravaju na potrebu korjenitih promjena u sektoru proizvodnje hrane, uputila je poziv svim županijskim vladama u Federaciji BiH da proglase stanje prirodne nesreće zbog suše i posljedica koje je ista napravila na brojnim usjevima

Lana Daher na 27. MFF-u

Rođeni smo u ratu i proganja nas mogućnost da ćemo u njemu umrijeti

General Tolj

Osjećam se ugodno pod hrastovima u Čerinu

Tomislavgrad

Obitelji s djecom vraćaju se u rodni kraj

str. 19

Jemen drži prst na okidaču svjetske trgovine

REUTERS

Umiru od rata, gladi i siromaštva, a kroje svjetsku geopolitiku!

str. 14

Hutisti su stigli do ključnih položaja

Libanonska redateljica Lana Daher na 27. Mediteran Film Festival, koji počinje za dva dana, donosi nagrađivani film "Do You Love Me", satkan od 20.000 arhivskih zapisa

Rođeni smo u ratu i proganja nas mogućnost da ćemo u njemu umrijeti

Volim Bejrut, premda me taj grad neprestano ranjava i razočarava

Razgovarala: Katarina Marijanović

Na 27. Mediteran Film Festival u Široki Brijeg stiže jedan od najzapaženijih dokumentaraca festivalske sezone – Do You Love Me (Voliš li me) libanonske redateljice Lane Daher. Iza naslova krije se ljubavno pismo Bejrutu i osobno putovanje kroz sedam desetljeća libanonske povijesti, sastavljeno isključivo od arhivskih snimaka, televizijskih priloga, kućnih videa, fotografija i glazbe. Daher je pregledala oko 20.000 arhivskih jedinica, a u film je ušlo tek sedam posto pronađenog materijala. Nakon premijere na Venecijanskom filmskom festivalu prikazan je na nizu uglednih međunarodnih festivala te je osvojio nagradu za najbolji međunarodni film na DocPointu u Helsinkiju, Nagradu za politički film u Hamburgu i posebna priznanja u Lisabonu i na festivalu Cinémed. U vremenu u kojem Libanon ponovno proživljava rat i nestabilnost, film je prerastao u neslužbeni, nepotpuni, ali živi nacionalni arhiv zemlje bez zajedničke povijesne priče.

Odrasli ste u Bejrutu i još uvijek ondje živite, a istodobno ste aktivni u gradskoj umjetničkoj i glazbenoj sceni. U kojoj je mjeri film Do You Love Me ujedno i osobni portret grada iz kojeg dolazite?

Do You Love Me je započeo 2018. godine kao istraživački projekt o odnosu rata i glazbe: o tome kako glazba čuva sjećanje, prolazi kroz sukobe i s vremenom dobiva nova značenja. U početku je fokus bio na obitelji Bendaly, čija pjesma filmu daje naslov. No postupno sam shvatila da mi je ono što me zanimalo zapravo mnogo osobnije. Moj odnos prema Bejrutu, moje djetinjstvo, vlastite traume te naš kolektivni odnos prema sjećanju i povijesti. U svojoj srži, film je proizašao iz potrebe da pokažem kako život u Libanonu zapravo izgleda kada vas oblikuje stalna kriza i kako ta stvarnost utječe na identitet, sjećanje i emocije kroz generacije. Htjela sam zabilježiti ne samo povijesne događaje nego i proturječnosti, humor, nježnost i vitalnost ljudi koji žive u zemlji obilježenoj tolikim nasiljem i nestabilnošću. Film je uvelike nastao iz mog osobnog iskustva života u Bejrutu.

Film obuhvaća sedam desetljeća libanonske prošlosti, a ipak je oblikovan vrlo suvremenom perspektivom. Što vam je rad na filmu otkrio o vašoj generaciji i njezinu odnosu prema prošlosti?

Otkrio mi je koliko je duboko naša generacija oblikovana poviješću koja nikada nije bila na pravi

NAKON PREMIJERE U VENECIJI Dirnulo me koliko se međunarodna publika povezuje s filmom, čak i kada vrlo malo zna o Libanonu. Nikada me nije zanimalo objašnjavati zemlju kroz konvencionalnu povijesnu priču ili ponuditi jednu političku poruku. Htjela sam stvoriti emocionalno iskustvo koje može odjeknuti izvan posebnosti Bejruta, ali koje istodobno publici može pružiti osjećaj energije ovog mjesta

način poučavana niti kolektivno obrađena. Libanon nema jedinstveni nacionalni arhiv ni jednu zajedničku povijesnu priču. Naš se odnos prema prošlosti stoga sastoji od fragmenata: obiteljskih priča, fotografija, filmova, glazbe, šutnje i sjećanja koja su često proturječna. Također sam shvatila koliko je generacijska napetost između želje za odlaskom i nemogućnosti da se čovjek od nečega u potpunosti odvoji. Mnogi od nas odrastali su s idejom da je odlazak istodobno i neizbježan i nemoguć. Poticani smo da zamišljamo svoju budućnost negdje drugdje, a istodobno ostajemo emocionalno vezani uz mjesto koje nas neprestano izaziva, razočarava i oblikuje. Ta vezanost nije samo geografska. Ponavljanje istih tema u libanonskoj kinematografiji odražava činjenicu da mnoga od tih pitanja i dalje nisu riješena. Trauma se naslijeđuje šutnjom jednako kao i govorom, a film je ne pokušava razriješiti – pokušava

ostati uz njezinu složenost.

Premijera u Veneciji, a od tada je prikazan na brojnim međunarodnim festivalima i osvojio nekoliko nagrada. Kako je publika izvan Libanona reagirala na priču tako duboko ukorijenjenu u vašem gradu i vašoj zemlji?

Dirnulo me koliko se međunarodna publika povezuje s filmom, čak i kada vrlo malo zna o Libanonu. Nikada me nije zanimalo objašnjavati zemlju kroz konvencionalnu povijesnu priču ili ponuditi jednu političku poruku. Htjela sam stvoriti emocionalno iskustvo koje može odjeknuti izvan posebnosti Bejruta, ali koje istodobno publici može pružiti osjećaj energije ovog mjesta. Film je ukorijenjen u Libanonu, ali bavi se iskustvima koja su univerzalnija: sjećanjem, gubitkom, identitetom, privrženosti, raseljenošću i teškoćom življenja s nerazriješenom prošlošću. Gledatelji možda neće prepoznati svaku sliku ili povijesnu referencu, ali se ipak mogu povezati s emocionalnim iskustvom suočavanja s vlastitim domom ili pokušaja rekonstrukcije prošlosti iz fragmenata. Neki ljudi nakon filma odlaze s osjećajem lakoće, drugi odlaze tužniji, suočavajući se s mogućnošću da su rođeni u ratu i da će u ratu umrijeti. Obje su mi reakcije važne. Nadam se da će publika vidjeti Libanon ne samo kao zemlju definiranu sukobom, nego i kao mjesto puno priča, humora, kreativnosti i nježnosti.

Ponovno živimo u razdoblju dubokih napetosti i neizvjesnosti na Bliskom istoku. Kako iz današnjeg Bejruta gledate na film koji je započeo kao pokušaj očuvanja prošlosti? Je li se njegovo značenje za vas promijenilo u svjetlu onoga što se danas događa?

Film je neizbježno promijenio značenje jer se promijenila stvarnost koja ga okružuje. Uranjanje u arhiv značilo je suočavanje s poviješću koja se ne poučava na pravi način i kojoj nemamo potpuni pristup. Također je otkrilo ponavljanje naših ciklusa. Ponovno prolazimo kroz rat u Libanonu i mislim da naš najdublji problem nije samo vanjska agresija nego i rascjepkanost unutar vlastitog društva. Prestala sam pokušavati objašnjavati Libanon racionalno ili konvencionalno. Umjesto toga, naučila sam ga prihvatiti u svojoj potpunosti, nerazriješenosti složenosti. Rad na arhivu pružio mi je neobičnu vrstu vremenske distance. Ne kako bih pobjegla od onoga što se događa, nego kako bih to mogala procesuirati. Nadam se da film podsjeća ljude da Libanon nije samo još jedna „ratna zemlja“ u kojoj smrt postaje statistika. Libanonci imaju priče,

humor, želje i nježnost. Puni su života i ta ljudskost zaslužuje biti viđena. Ako film može funkcionirati kao neslužbeni, nepotpuni, ali živi nacionalni arhiv, kao prostor koji čuva naše sjećanje, identitet i osjećaje, onda mi se to čini značajnim.

U filmu postoji snažan osjećaj da se Bejrut, unatoč svemu što je prošao, neprestano obnavlja i iznova osmišljava. Odakle, po vašem mišljenju, dolazi ta izvanredna kreativna i životna energija?

Djelomično proizlazi iz nužde. Bejrut je oduvijek zahtijevao od ljudi da improviziraju, prilagođavaju se i stvaraju načine života usred nestabilnosti. Ali ne želim to romanizirati. Činjenica da ljudi nastavljaju stvarati ne znači da su uvjeti prihvatljivi niti da smo se pomirili

Dirnulo me koliko se međunarodna publika povezuje s filmom, čak i kada vrlo malo zna o Libanonu

sa statusom quo. Energija grada dolazi od umjetnika, glazbenika, filmaša, pisaca i običnih ljudi koji ovdje nastavljaju stvarati i živjeti. Velik dio arhiva to odražava. Ono što je preživjelo često nisu sačuvali službene institucije, nego pojedinci i obitelji, često žene, koje su čuvale fotografije, kućne filmove, snimke i osobne dokumente. Bejrutski kreativnost stoga je neodvojiva od njegovih rana. Ona postoji zajedno s tugom, bijesom, humorom i željom. Grad se neprestano iznova osmišljava jer njegovi ljudi odbijaju biti svedeni na ono što im se dogodilo. Ali to je život, to je nada, zar ne? Imamo li uopće drugi izbor?

Uz film ste stvorili i internetski arhiv i indeks materijala korištenih u projektu. Bilo vam je važno da film ne završi posljednjom scenom, nego da publici otvori put prema istraživanju materijala i povijesti koji stoje iza njega?

Internetska stranica proširuje istraživanje sjećanja iz filma u drugom obliku. Stvaranje arhiva bilo je važno i zato što Libanon nema jedinstveni nacionalni arhiv. Istražila sam približno 20.000 arhivskih elemenata, uključujući fotografije, filmove, kućne videouratke, novinarske snimke, glazbene spotove, podcaste, radijske snimke i napuštene zbirke. Više od polovice filma dolazi iz nezavisne libanonske kinematografije, uključujući materijal iz približno 106 dugometražnih filmova. Samo je oko 7 % materijala koji sam istražila ušlo u konačni film, a pregovarali smo o gotovo 400 ugovora o autorskim pravima. Internetska stranica čini vidljivim materijal korišten u filmu. Ponovno povezuje publiku s mnogim filmovima, umjetnicima, glazbenicima, fotografima, obiteljima i institucijama koje su pomogle ispisati i sačuvati libanonsku audiovizualnu povijest.

Nakon svega, koje je najvažnije pitanje za koje osjećate da ga Do You Love Me danas postavlja – i jeste li pronašli vlastiti odgovor na njega?

Film je odraz sadašnjosti. Koristi prošlost kako bi promišljao sadašnjost. Situacija u Libanonu iznimno je krhka i nestabilna. Film također pita što znači voljeti i živjeti u domu koji je toliko složen. Kako se nositi s tim ponavljajućim ciklusima nasilja, rana i razočaranja i kako oni oblikuju nas, naša sjećanja i naš identitet? Ne mislim da film nudi jedan odgovor.

Moj vlastiti odnos prema Bejrutu i dalje je proturječan. To je grad koji volim, ali koji me istodobno neprestano izaziva. Rad na filmu omogućio mi je da ga prestanem pokušavati objasniti, od njega pobjeći ili ga idealizirati. Rad na filmu omogućio mi je da ga prihvatim onakvim kakav jest, a ne onakvim kakav bih željela da bude. Ta mi je promjena omogućila da tuga i privrženost postoje istodobno, bez potrebe za konačnim razrješenjem. U konačnici, namjera filma jest ostati prisutan uz tu složenost i inzistirati na tome da se vide život, ljudskost i nježnost njegovih ljudi.

Tomislavgrad: Poticajne mjere za sve pučkoškolce radi ublažavanja troškova na početku školske godine

Obitelji s djecom vraćaju se u Tomislavgrad, a cilj pomoći je potaknuti i povratak i ostanak

Ivan Kaleb

Opremiti učenike za školu svim što im je potrebno nije financijski lako i jednostavno, a u posljednje vrijeme svaka nova školska godina donosi i nove, veće cijene. Obiteljski proračuni su na udaru i zato je svaka pomoć društvene zajednice važna, značajna i poželjna. To upravo čini i Općina Tomislavgrad. Općinski načelnik Ivan Buntić objavio je dva javna poziva kojima će se pružiti financijska potpora svim pučkoškolcima na području Općine. Prvi poziv namijenjen je učenicima prvih razreda osnovnih škola s prebivalištem na području općine Tomislavgrad za dodjelu jednokratne novčane naknade za školsku 2026./2027. godinu. Svaki prvašić dobit će po 200 KM. Svrha davanja naknade je pružanje financijske potpore učenicima i njihovim obiteljima radi olakšavanja troškova koji se javljaju na početku osnovnoškolskog obrazovanja.

Mjere potpore

Drugi javni poziv namijenjen je svim drugim učenicima osnovnih škola, od drugog do devetog razreda. Njima će se dodijeliti po 50 KM jednokratne novčane potpore s ciljem sufinanciranja i olakšavanja troškova nabave školskoga pribora i drugih školskih potrepština. Odnosi se to na učenike koji su u školskoj 2026./2027. godini upisani u drugi, treći, četvrti, peti, šesti, sedmi, osmi ili deveti razred osnovne škole. "Općina Tomislavgrad i ove godine nastavlja s mjerama potpore obiteljima i učenicima, svjesna izazova koje početak školske godine nosi za sve obitelji čija djeca pohađaju školu.

Kao jedinica lokalne samouprave trudimo se, u okviru svojih mogućnosti, pratiti našu djecu od rođenja pa nadalje. Tako smo osigurali jednokratne novčane

IVAN KALEB

naknade za novorođenu djecu u iznosu od 1.000 KM, sufinanciranje pohađanja predškolskog odgoja i obrazovanja naše djece u javnom i privatnim vrtićima, financiranje besplatnog školskog prijevoza za sve učenike osnovnih i srednjih škola, financiranje 80 stipendija za studente na fakultetima, sufinanciranje prijevoza studenata i kontinuirana ulaganja u školske objekte i sportske dvorane", rekao je za Večernji list tomislavgradski načelnik Ivan Buntić. Osnovna škola Ivana Mažuranića najveća je osnovna škola u Tomislavgradu i cijeloj HBŽ. Uz središnju školu u gradu, njezine sastavnice su područne škole u Kongori i Šujici te šest područnih odjela – Eminovo Selo, Mokronoge, Sarajlije, Oplećani/Vedašić, Borčani i Mandino Selo. Ove godine nastavu pohađa ukupno 868 učenika, od toga je 91 prvašić.

Porast stanovništva

"U proteklih pet godina imali smo pad broja učenika, jako su bili prisutni odlasci stanovništva, obitelji u inozemstvo. Ovo je prva godina da ide porast, da se osjeća znatan povratak ljudi u svoj rodni kraj i zavičaj. Prošle godine imali smo 855 učenika, znači da ih je ove

godine za 13 više, i 86 prvašića, tj. pet više. Imamo 23 povratničke obitelji, to je veliko, uglavnom iz Njemačke, po jednu obitelj iz Amerike i Austrije", kaže nam Dražana Šola, ravnateljica OŠ Marka Marulića iz Tomislavgrada, i nastavlja: "Ovaj novčani poticaj za prvašice i ostale učenike svakako je velika pomoć.

Roditeljima to dobro dođe, posebice obiteljima s više djece, da sa što manje financijskih problema dočekaju novu školsku godinu. U svakom slučaju – mjera hvala vrijedna. No nije to jedina mjera, već više godina Općina i županijsko Ministarstvo osiguravaju besplatne udžbenike učenicima od prvog do devetog razreda. Roditelji kupuju bilježnice, pribor i eventualno neke radne materijale, sve ostalo učenici dobiju prvi dan škole. Svakako je besplatan i prijevoz, gledajući ukupno, u Općini je jako dobra poticajna politika što se tiče školstva." Sredstva za dodjelu jednokratnih novčanih poticaja učenicima osigurana su u općinskom proračunu. Zahtjeve za dodjelu podnose roditelji ili zakonski skrbnici učenika. Može se pretpostaviti da su roditelji ili skrbnici već to učinili, a ako netko ipak nije, podsjetit ćemo da je rok do utorka, 22. rujna.

IVAN KALEB

Ovogodišnji prvašići u OS Ivana Mažuranića u Tomislavgradu